

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ
СІКОРСЬКОГО»**

Факультет соціології і права

Кафедра інформаційного права та права інтелектуальної власності

“На правах рукопису”
УДК 347.965.42(043.3)

“До захисту допущено”

Завідувач кафедри

С.Ю. Петряєв

“ _____ ” _____ 2018 р.

Магістерська дисертація

на здобуття ступеня магістра

зі спеціальності 081 – Право

на тему: **Медіація як цивільно-правовий спосіб врегулювання конфліктів у
сфері інтелектуальної власності**

Виконала: студентка 2-го курсу магістратури, групи СП–71мп
Тихонова Дар’я Миколаївна _____

Науковий керівник: старший науковий співробітник кафедри інформаційного права та
права інтелектуальної власності, к.ю.н., доцент Яшарова М.М. _____

Рецензент: заступник Генерального директора «Universal safety insurance»,
к.ю.н. Берназюк О.О. _____

Засвідчую, що у цій магістерській дисертації
немає запозичень з праць інших авторів
без відповідних посилань

Студентка _____

Київ – 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	6
РОЗДІЛ 1 ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ ЯК ВИДУ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	7
1.1. Поняття та особливості форм захисту прав у сфері інтелектуальної власності.....	7
1.2. Історія становлення інституту медіації як альтернативного способу вирішення спору	19
1.3. Основна характеристика інституту медіації.....	24
Висновки до Розділу 1	36
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ ЯК ВИДУ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ	39
2.1. Аналіз досвіду зарубіжних країн щодо інституту медіації	39
2.2. Вирішення спірних питань через інститут медіації в Україні	49
Висновки до Розділу 2	63
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	65
3.1. Перешкоди на шляху створення нормативно-правової бази іституту медіації у сфері права інтелектуальної власності	65
3.2. Застосування досвіду зарубіжних країн у сфері інтелектуальної власності щодо захисту прав через медіацію	71
Висновки до Розділу 3	75
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Умовою інтеграції України в Європейський Союз є довершення та створення законодавчої бази відповідно до міжнародних стандартів. Наразі інтелектуальна власність розвивається досить стрімко та активно, об'єкти інтелектуальної власності стають більш розповсюдженими у суспільстві і потребують відповідного захисту. Але захист даних прав у судовому порядку потребує великих затрат та часу. Причиною активного порушення прав даної сфери слугує сама природа об'єктів, адже вона дозволяє швидко та легко їх відтворювати та розповсюджувати.

Варто зазначити, що медіація виступає альтернативним способом захисту прав у різних сферах, у тому числі й у сфері інтелектуальної власності. В Україні медіація лише бере свій початок, але на базі зарубіжного досвіду, а саме особливостей інституту медіації та законодавчої бази дасть можливість проаналізувати і зрозуміти, які саме аспекти в Україні необхідно вдосконалити, а які створити задля ефективного захисту прав інтелектуальної власності за допомогою медіації.

Зв'язок роботи з наковими програмами, планами, темами. Магістерську дисертацію виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри інформаційного права та права інтелектуальної власності Факультету соціології та права Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського” за темою «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання охорони і захисту прав інтелектуальної власності, режиму інноваційної діяльності в умовах інформаційних відносин кіберцивілізації» (РК УкрІНТЕІ № 0115U002872).

Теоретичну базу дослідження складають різні праці таких вчених: Бондаренко-Зелінська Н.Л., Бондаренко С.В, Гола Л. В., Загайнова С.К., Кармаза О., Козинець А., Кульчій О. О., Мотиль В., Романадзе Л. Д. та інші.

Мета дослідження - аналіз зарубіжного досвіду щодо вдосконалення вже існуючого національного законодавства та розроблення рекомендацій в сфері захисту прав інтелектуальної власності через інститут медіації.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- охарактеризувати загальне поняття та основні форми захисту прав інтелектуальної власності;
- проаналізувати інститут медіації та його історичну генезу;
- проаналізувати досвід країн світу в сфері медіації;
- розглянути становлення та застосування медіації в Україні;
- проаналізувати проблематику застосування медіації як способу захисту прав інтелектуальної власності та запропонувати пропозиції до існуючого законодавства, спираючись на досвід зарубіжних країн.

Об'єктом даної роботи є суспільні відносини, які виникають у процесі вирішення спірних питань у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Предметом дослідження є правові форми сприяння розвитку інституту медіації як альтернативного способу захисту прав інтелектуальної власності.

Методологічну основу склали такі загальнонаукові методи дослідження, як аналізування, спостереження, порівняльно-правовий, історичний та узагальнюючий.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні основних проблем у сфері захисту прав інтелектуальної власності через інститут медіації.

Апробація результатів дослідження. Положення дослідження були оприлюднені на:

- Науково-практичному семінарі “Створення, охорона та захист об’єктів інновацій” – м. Київ, 26 квітня 2018 року;
- Першій науково-практичній конференції “Інформаційне право: сучасні виклики і напрями розвитку” - м. Київ, 18 жовтня 2018 року.

Публікації. За матеріалами магістерської дисертації опубліковано 2 тез на науково-практичному семінарі та науково-практичній конференції.

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність магістерської дисертації визначається у можливості використання результатів роботи у розробці законодавства, що регулює діяльність у сфері захисту прав інтелектуальної власності через медіацію.

Структура роботи обумовлена предметом, метою і завданням даного дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи складає 89 сторінок, з них основна частина – 78 сторінка. Список використаних джерел включає 71 найменувань (займає 9 сторінок).

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АРС – альтернативне розв’язання спорів;

ВОІВ – Всесвітньої організації інтелектуальної власності з арбітражу та посередництва;

ГО «НАМУ» – Громадська організація «Національна асоціація медіаторів України»;

ІВ – інтелектуальна власність;

НУО – неурядові організації;

Правила ВОІВ – Правила Всесвітньої організації інтелектуальної власності з посередництва;

ЦК України – Цивільний кодекс України;

РОЗДІЛ 1 ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ ЯК ВИДУ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1.1. Поняття та особливості форм захисту прав у сфері інтелектуальної власності

Термін «інтелектуальна власність» вперше був згаданий у Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – Конвенція ВОІВ), прийнятій у Стокгольмі 14 липня 1967 р., що було прогресом порівняно із Бернською конвенцією від 9 вересня 1886 р., яка оперувала словосполученням «результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах». І хоча в Стокгольмській конвенції не було сформульовано чітке визначення самого поняття «інтелектуальна власність», з того часу цей термін став загальноживаним і почав застосовуватися в міжнародних конвенціях і в законодавстві багатьох країн.

За часів існування Радянського Союзу чинне законодавство не тільки не вживало такого терміну, як «інтелектуальна власність», але тоді було й відсутнє спеціальне законодавство у сфері інтелектуальної власності (далі – ІВ). Вперше його було вжито у Законі УРСР «Про власність» від 7 лютого 1991 р. У зв'язку з прийняттям Законів України: «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», Законом України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо охорони інтелектуальної власності» від 28 лютого 1995 р. в частину другу ст. 13 Закону УРСР «Про власність» було внесено зміни, згідно з якими об'єктами права власності громадян є твори науки, літератури та мистецтва, відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські

пропозиції, знаки для товарів і послуг та інші результати інтелектуальної праці [60; с. 7-8].

Ст. 418 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) визначено: право ІВ – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦК України та іншими актами законодавства.

Важливо відмітити, що ж становить право ІВ – це особисті немайнові права: право на авторство, право на недоторканість твору та майнові права: право володіти, користуватися, розпоряджатися. Статті 423 та 424 ЦК України в яких перелічено майнові та немайнові права говориться про те, що є й інші майнові та немайнові права, передбачені законом, тобто це є не вичерпний перелік [2].

Право ІВ є непорушним, ніхто не може бути позбавлений права ІВ чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом.

Доцільно звернути увагу на розуміння права ІВ в суб’єктивному та об’єктивному значенні. Поняття права ІВ в об’єктивному розумінні – це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у процесі створення і використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності. У суб’єктивному розумінні – це особисті немайнові й майнові права особи на результати інтелектуальної, творчої діяльності, визначені ЦК України та іншим законом.

Отже, право ІВ – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права ІВ, визначений ЦК України та іншими законами [42; с. 20-21].

Згідно Конвенції ВОІВ до ІВ належать права на:

1. літературні, художні й наукові твори;
2. виступи виконавців, фонограми й програми ефірного мовлення;
3. винаходи у всіх галузях людської діяльності;
4. наукові відкриття;
5. промислові зразки;
6. товарні знаки, знаки обслуговування і торгові найменування й позначення;
7. припинення недобросовісної конкуренції і всі інші права, які є результатом інтелектуальної діяльності в промисловості, науковій, літературній або художній галузях.

Перелік конкретних видів виняткових прав, застережених Конвенцією, має приблизний характер і може бути доповнений іншими результатами інтелектуальної діяльності. Так, специфічними об'єктами ІВ є сорти рослин, комерційна таємниця, наукові відкриття та деякі інші.

Відповідно до ст. 420 ЦК України до об'єктів права ІВ, зокрема, належать:

- літературні та художні твори;
- комп'ютерні програми;
- компіляції даних (бази даних);
- виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття;
- винаходи, корисні моделі, промислові зразки;
- топографії (компонування) інтегральних мікросхем;

- раціоналізаторські пропозиції;
- сорти рослин, породи тварин;
- комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення;
- комерційні таємниці [29; с. 5-6].

Отже, розглянемо основні інститути права ІВ, а саме:

1. Авторське право. Поняття цього права зазвичай розглядають у двох аспектах: об'єктивне право та суб'єктивне.

Об'єктивне право - це певна система встановлених державою загальнообов'язкових правових норм, реалізація яких забезпечується державним примусом. Тому об'єктивне авторське право як різновид права інтелектуальної власності є цивільно - правовим інститутом, норми якого регулюють певну зовнішню і внутрішню споріднену категорію особистих немайнових та майнових відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників, пов'язаних зі створенням і використанням літературних, художніх та інших творів, а також з розпорядженням майновими правами інтелектуальної власності щодо них.

Суб'єктивне авторське право - це сукупність особистих немайнових та майнових прав, які належать конкретному автору відповідно до закону (оголосити себе автором твору, доводити його до відома публіки, відтворювати та розповсюджувати або використовувати твір будь-якими іншими способами і засобами, дозволяти іншим особам використовувати твір певними способами), а також права, які належать спадкоємцям автора чи іншим суб'єктам авторського права у зв'язку з використанням конкретних творів науки, літератури і мистецтва [15; с. 11].

Авторське право на твір належить автору твору, який є його первинним суб'єктом. Суб'єктами авторського права є автори творів, їх спадкоємці та особи,

яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права. Суб'єктами авторського права можуть також бути інші фізичні та юридичні особи, які набули прав на твори відповідно до договору або закону. Відповідно до законодавства автором твору вважається особа, яка зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для чого від автора не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей. Закон не забороняє автору опублікувати твір анонімно чи під певним псевдонімом [60; с. 129-130].

2. Суміжні права. Розглядаючи цю категорію прав, слід зазначити, що вони безпосередньо пов'язані з авторськими правами. Саме тому вони називаються суміжними. Особливістю суміжних прав є те, що вони ґрунтуються на використанні, як правило чужих авторських прав. Наприклад, виконавець, якщо він не є автором, то знаходиться у зв'язку з автором, тобто має суміжні права з авторськими, бо виконує його твори, це можуть також бути виробники фонограм та відеограм та організацій мовлення, що здійснюють технічну підтримку такої діяльності [60; с. 141].

Суміжні права останнім часом набули прискореного розвитку. Сучасні технічні засоби надають можливість певним чином фіксувати виконання будь-якого виконавця (артиста, диригента, клоуна тощо) і в такий спосіб вилучати доходи з чужої майстерності, таланту. Щоб цьому запобігти, і запроваджено охорону суміжних прав.

Під суміжними правами Закон України “Про авторське право і суміжні права” розуміє права виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм і організацій мовлення.

Отже, цим поняттям охоплюється чотири групи прав:

- а) права виконавців;
- б) права виробників фонограм;
- в) права виробників відеограм;
- г) права організацій мовлення [30; с. 52].

Суміжне право виникає внаслідок факту виконання твору, виробництва фонограми, виробництва відеограми, оприлюднення передачі організації мовлення [60; с. 142].

3. Право промислової власності - це сукупність норм, що регулюють майнові та особисті немайнові відносини, які виникають у процесі створення, оформлення та використання результатів науково-технічної творчості, правовим режимом використання цих об'єктів та захистом прав авторів і патентовласників [63; с. 112].

Об'єкти промислової власності отримали таку назву у зв'язку із тим, що вони використовуються здебільшого у промисловості. Поняття «промислова власність» окреслюється в Паризькій конвенції про охорону промислової власності 1883 року. Відповідно до ст. 1 Паризької конвенції, об'єктами охорони промислової власності є патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмове найменування та вказівки про походження чи найменування місця походження, а також припинення недобросовісної конкуренції [38; с. 23].

4. До інших (нетрадиційних) об'єктів права ІВ належать результати інтелектуальної, творчої діяльності, що використовуються не лише у промисловості, але й в інших сферах людської діяльності. До цієї групи належать селекційні досягнення (нові сорти рослин та породи тварин), компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці (у тому числі ноу-хау), наукові відкриття та раціоналізаторські пропозиції [59; с. 58].

Забезпечення реалізації та захисту прав усіх учасників (суб'єктів) відносин ІВ належить сьогодні до пріоритетних завдань правового регулювання. Цьому сприяє ряд факторів, у тому числі формування здатного для його втілення у життя законодавства та повноцінної судової практики, завдяки якій формуються узагальнені єдині підходи до вирішення спорів, пошуку адекватних форм і способів захисту прав авторів, виконавців, винахідників, розвиток наукових досліджень та ін.

Законодавство в сфері ІВ становить положення Конституції України, яка у ст. 41 закріплює право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами

своїї інтелектуальної творчої діяльності, а у ст. 54 – гарантує громадянам свободу літературної, художньої та технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, які виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Норми про захист права ІВ знайшли своє відображення у Цивільному, Господарському, Кримінальному кодексах України, у Кодексі України про адміністративні правопорушення та у спеціальних законах України у сфері ІВ. Ці кодекси містять норми, спрямовані на посилення кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення прав ІВ. Водночас основним системним законодавчим актом у сфері захисту прав ІВ з 2003 р. є ЦК України, який вперше об'єднав норми, що забезпечують охорону прав на результати творчої інтелектуальної діяльності, в окремій книзі, а саме Книга 4, яка має назву «Право інтелектуальної власності» [51; с. 803].

Наразі важливості значення сфери ІВ є актуальним питанням створення надійної системи, яка буде ефективно охороняти та захищати права на об'єкти ІВ.

Для початку охорона прав ІВ розуміється як встановлення системи правових норм, що регулюють відносини з приводу створення і використання об'єктів ІВ.

Захист прав ІВ полягає у сукупність заходів, спрямованих на визнання та відновлення прав ІВ у випадку їх порушення.

Тобто охорона і захист не є ідентичними поняттями, тому що, по-перше, вони мають різні цілі, а по-друге, здійснюються різними організаційними структурами.

Охороною (оформленням прав з видачею охоронного документа) займаються патентні органи, а захистом (у випадку порушення цих прав) - адміністративні і судові органи.

Суть охорони прав на об'єкти ІВ полягає в тому, що автор (розроблювач) об'єкта ІВ або інша визнана законом особа одержує від держави виключні права на створений

об'єкт ІВ на визначений період часу. Ці права регламентуються охоронним документом, що видається власнику об'єкта ІВ [31; с. 92]. Але є винятки, а саме авторські та суміжні права, які набувають охорони з моменту їх створення автором.

Захистом прав ІВ є правове забезпечення недоторканності цих прав, їх непорушності, а в разі порушення, застосування заходів примусового характеру, спрямованих на відновлення цих прав. Право на захист з'являється у власника прав ІВ лише в момент порушення або оспорування його прав та охоронюваних законом інтересів і реалізується в рамках цивільних, кримінальних та адміністративних правовідносин, які виникли при цьому.

Згідно з міжнародними стандартами поняття «захист прав ІВ» включає передбачену законодавством діяльність уповноважених країною відповідних органів влади по визнанню, поновленню прав, та усуненню перешкод, що заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права ІВ.

В законодавстві існує дві основні форми захисту прав ІВ – юрисдикційна і неюрисдикційна.

Юрисдикційна форма захисту прав ІВ полягає в тому, що особа, права якої порушено, звертається за захистом порушених прав до суду, інших компетентних державних органів, уповноважених вжити необхідні заходи для відновлення порушених прав і припинення правопорушення.

У рамках юрисдикційної форми захисту прав, в свою чергу, виокремлюють загальний (судовий) і спеціальний (адміністративний) порядки захисту порушених прав інтелектуальної власності [55; с. 150].

За загальним порядком захист прав ІВ та охоронюваних законом інтересів здійснюється судом. Основна маса таких спорів розглядається місцевими судами. Якщо обидва учасники спірних правовідносин є юридичними особами, то спір, що виник між ними, підвідомчий господарському суду. За згодою учасників

правовідносин в сфері ІВ спір між ними може бути переданий на розгляд третейського суду. Спори між фізичними особами розглядаються місцевими судами.

Спеціальною формою захисту прав ІВ є адміністративний порядок їх захисту. Він застосовується як виняток із загального правила, тобто тільки в прямо передбачених законодавством випадках.

Засобом захисту є скарга, яку у встановленому адміністративним законодавством порядку подають у відповідний орган державного управління. Типовими видами адміністративних стягнень можуть бути попередження, штраф, виправні роботи, адміністративний арешт.

Правовою основою адміністративно-правового захисту ІВ в Україні є Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП):

— стаття 51-2 "Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності";

— стаття 164-9 "Незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних" [31; с. 130].

Недосконала та інертна на зміни система державного управління сферою правової охорони інтелектуальної власності призвела до відсутності істотного прогресу в адаптації нормативно-правової бази до сучасних економічних та політичних умов (боротьба з "патентним тролінгом", Інтернет-піратством, задоволення потреб ІТ-галузі, військово-промислового та агропромислового комплексів тощо).

Концептуальні засади реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, які було затверджено 1 червня 2016 року розпорядженням Кабінету Міністрів України, зараз втілюються у життя.

Державна служба інтелектуальної власності, яка до останнього була центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і

торгівлі і який реалізував державну політику у сфері інтелектуальної власності, була ліквідована 19 травня 2017 року.

Тому сьогодні система організації державного управління сферою інтелектуальної власності має дворівневу структуру:

– Міністерство економічного розвитку і торгівлі (надалі – Мінекономрозвитку) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності;

– державні заклади, віднесені до сфери управління ДСІВ (Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності», Державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав», Державне підприємство «Інтелзахист»).

Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) – це єдиний в Україні державний заклад експертизи, який проводить експертизу заявок на об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, топографії інтегральних мікросхем, зазначення походження товарів, тощо) на відповідність умовам надання правової охорони, робить висновки експертизи за заявками, бере участь у підготовці до державної реєстрації об'єктів інтелектуальної власності та офіційної публікації відомостей про них, забезпечує ведення відповідних державних реєстрів, є центром міжнародного обміну виданнями.

Державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав» (надалі – ДО «УААСП») була створена для забезпечення здійснення державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Сьогодні ДО «УААСП» відповідно до статуту здійснює управління на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права.

Державне підприємство «Інтелзахист» було створено з метою організації і забезпечення ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм, забезпечення процесу видачі контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм, запровадження заходів з легалізації комп'ютерних програм та правомірного їх використання, ведення реєстру виробників та розповсюджувачів програмного забезпечення.

При цьому, процедури експертизи об'єктів інтелектуальної власності, державної реєстрації прав інтелектуальної власності, видачі охоронних документів (патентів, свідоцтв), ведення державних реєстрів, реєстрації договорів про передачу (ліцензування) прав інтелектуальної власності, інформаційна, видавнича діяльність, а також діяльність з узагальнення практики застосування законодавства, забезпечуються Укрпатентом.

Ефективність державного управління в реалізації поставлених стратегічних завдань залежить не лише від обґрунтованості їх визначення та якісного розрахунку, а й від створення дієвої системи органів управління. Саме органи управління є провідниками, фактичними виконавцями державної політики в певній сфері. Від розподілу повноважень між ними та організації їхньої діяльності залежать результати здійснення державного управління в певній сфері суспільних відносин, у тому числі у сфері інтелектуальної власності.

Основою побудови інноваційної економіки, заснованої на знаннях, є визнання інтелектуальної власності товаром та забезпечення належного захисту прав інтелектуальної власності [30; с. 27-28].

Одним із напрямів реформування судової системи України є поглиблення спеціалізації суддів, що стало наслідком формування окремого судового органу – Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності. Так, 2 червня 2016 р. Верховна Рада України прийняла зміни до Конституції України та Закону України "Про судоустрій і статус суддів", якими було ініційовано створення Вищого суду з

питань інтелектуальної власності, указ про його створення був підписаний Президентом у вересні 2017 р.. Нині продовжується процес формування кадрового складу такого судового органу, визначення кола його повноважень та регламентація правових засад діяльності [37; с. 9].

Неюрисдикційна форма захисту прав ІВ передбачає дії юридичних і фізичних осіб щодо захисту прав ІВ, які здійснюються ними самостійно (самозахист), без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів. Це може бути відмова здійснити певні дії, що не передбачені укладеним ліцензійним договором, або відмова від виконання договору в цілому.

Обрані засоби самозахисту прав не повинні суперечити закону та моральним засадам суспільства. При цьому, способи самозахисту прав мають відповідати змісту цих прав, що порушені, характеру дій, якими вони порушені, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням. Способи самозахисту можуть обиратися особою чи встановлюватись договором або актами цивільного законодавства [26; с. 54].

Можливості самозахисту закріплювалися й у вітчизняному законодавстві як у дорадянській, так і радянській періоди, хоча термін «самозахист» не вживався. Інтерес до цього права підвищився у зв'язку з тим, що однією з новел Конституції України стала загальна норма щодо права на самостійний захист, за якою особа має право на захист своїх прав будь-якими засобами, які не заборонені законом. Отже, право на самозахист на рівні Основного закону було визнано самостійною та рівноцінною можливістю правового захисту, скористатися якою особа може на власний розсуд.

Для самозахисту права ІВ як способу захисту цивільних прав характерним є те, що особа захищає свої права та інтереси своїми власними діями.

Однією з форм неюрисдикційного захисту прав ІВ є медіація, яку більш детально буде досліджено у наступних розділах роботи.

На сьогодні поняття права ІВ є достатньо актуальним напрямком та має постійний розвиток, але єдиного кодифікованого закону ми досі не маємо і потребуємо удосконалення у цьому напрямку задля ефективного захисту прав ІВ.

Таким чином, необхідно застосувати такі напрями удосконалення:

- розроблення єдиного кодифікованого закону, який буде регулювати питання у сфері ІВ.
- моніторинг та запозичення досвіду зарубіжних країн, які досягли більшого розвитку у сфері захисту ІВ.
- існуючі закони допрацювати та прибрати усі розбіжності у сфері їх застосування щодо захисту ІВ.

1.2. Історія становлення інституту медіації як альтернативного способу вирішення спорів

Історично склалося три основні підходи до вирішення спорів і конфліктів: з позиції сили, з позиції права та з позиції інтересів. Розв'язання конфліктів із позиції сили полягає в тому, що одна чи кілька сторін пригнічуються за рахунок переваг іншої сторони в силі. Другий підхід – із позиції права, передбачає застосування закону в суді, нормативних приписів, інструкцій, нормативів, правил. Третій підхід до розв'язання конфліктів – із позиції інтересів, передбачає, що сторони намагаються з'ясувати й визначити, що спричинило конфлікт і по можливості забезпечити ті інтереси, які були порушенні [45; с. 40].

Отже можливо виділити три основні форми, які направлені на вирішення спорів: антиправовий із застосуванням сили; правовий із зверненням до суду; примирний.

У стародавні часи антиправова форма переважала у суспільстві. Але з появою племен у суспільстві ситуація дещо змінилася і коли виникав спір, який загрожував функціонуванню племені, вожді розв'язували суперечки між сторонами на користь плем'я, які взяли на себе роль примирителів (третьої сторони) та вирішували суперечки між сторонами на користь плем'я. Звісно, це дуже віддалена форма медіаторства, тому що вожді мали власну думку, яка навіть під натиском нав'язувалася сторонам і мало ймовірно, що було цілковите задоволення інтересів сторін.

У Стародавній Греції існував схожий на медіацію інститут – «проксенія», що має своє походження від слова “гостинність”. Концепція цього інституту полягала в тому, що окремі громадяни, сім'ї, племена і навіть держави зверталися до посередника з метою проведення переговорів задля підтримки зв'язків і взаємодії. Посередником була особа, яка наділена здоровим глуздом, вважалася довіреною особою та користувалася шанною і повагою. До його обов'язків відносилося сприяння узгодження інтересів обох сторін.

Франція у середньовіччі також використовувала примирні процедури, які були одним з основних способів урегулювання спорів. Дана процедура мала усний характер та ніяк не документувалася. Посередниками могли поставати такі особи, як представники дворянства та духовенства. Вже у XVII столітті примирна процедура була попередником звернення до суду та мала часте застосування.

Цікавим є те, що примирні процедури, неважливо в яких країнах, були тісно пов'язані з розвитком третейських судів та навіть були єдиним процесом, а вже згодом виділився інститут медіації, як окремий.

Стосовно України, то можна знайти зв'язок між медіацією та зборами, які проходили у Запорозькій Січі, де збиралася громада та вирішувала гострі питання до моменту прийняття консенсусу між усіма членами.

Вже у сучасному розумінні поняття інституту медіації взяло свій розвиток у другій половині XX ст., особливо у англосаксонських системах права – США,

Великій Британії, Австралії та згодом у інших країнах світу. Що буде розглянуто більш детально у наступних розділах стосовно іноземного досвіду застосування медіації.

Термін «медіація» походить від грецького терміна «medos» (нейтральний, незалежний від сторони), а також від таких латинських термінів, як «mediatio» (посередництво) та «mediare» (бути посередником у спорі). Цей інститут передбачав звернення до особи, яка була наділена здоровим глуздом та була довіреною особою.

Формальне визначення медіації наведено у ст. 1 Типового закону Комісії ООН з міжнародного торгового права (ЮНСІТРАЛ) 2002 р. щодо міжнародних комерційних погоджувальних процедур, згідно з яким медіація – це процедура, яка може називатися погоджувальною, посередницькою або позначатися терміном аналогічного змісту, в межах якої сторони просять третю особу або особу («посередника») надати їм допомогу у спробі досягти мирного врегулювання їхнього спору, який виник з договірних чи інших правовідносин або у зв'язку з ними. Посередник не має повноважень наказувати сторонам або погоджувати їхні дії у процесі вирішення спору [10].

Г. Єрмоєнко вважає, що медіація – це процес переговорів, коли до вирішення спірного питання залучається нейтральна сторона – медіатор (посередник), який веде цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін щодо суті спору і активно допомагає сторонам зрозуміти свої інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, що задовольнить всіх учасників переговорів [22].

В. Мотиль зазначає, що під медіацією слід розуміти структурований конфіденційний процес, в якому сторони добровільно, за допомогою одного або декількох медіаторів на взаємній основі прагнуть вирішити конфлікт [52; с. 46].

В соціальній психології вчені розглядають медіацію, як специфічну форму врегулювання спірних питань, конфліктів, узгодженні інтересів та/або як технологію вирішення конфлікту за участю нейтральної третьої сторони.

В той же час, в правовій доктрині медіацією називають також процес переговорів, коли до вирішення спірного питання залучається нейтральна сторона – медіатор (посередник), яка веде цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін щодо суті спору й активно допомагає сторонам зрозуміти свої інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, що задовольнить усіх учасників переговорів [65; с. 66].

Медіація (посередництво) розглядається також як добровільний і конфіденційний процес розв'язання будь-якого спору, в якому нейтральна третя особа допомагає сторонам досягнути домовленості (згоди) в їхньому спорі шляхом переговорів [44; с. 60].

В Україні на даний момент є лише проект спеціалізованого Закону України «Про медіацію» № 3665 в якому медіація має таке визначення - альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу за участі медіатора досягти згоди для вирішення їх спору [9].

В Україні поняття медіації закріплено у Наказі Адміністрації державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України «Про затвердження Положення про надання безоплатної первинної правової допомоги в Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» від 04.05.2016 № 320, відповідно до якого медіація – це діяльність професійних посередників, які спрямовують учасників юридичного спору до компромісу і врегулювання спору самостійно самими учасниками [5].

У ст. 1 Закону Румунії «Про медіацію та організацію професії медіатора» встановлено, що медіація є додатковим способом урегулювання конфліктів шляхом примирення за допомогою третьої особи, яка має спеціалізацію медіатора, в умовах нейтральності, справедливості та конфіденційності [33; с. 25].

Відповідно до законодавства США, медіація – це процес, у якому посередник полегшує спілкування та переговори між сторонами, щоб допомогти досягти добровільної згоди щодо їх спору .

Таким чином, ми можемо спостерігати з вищевикладеного, що дефініція терміну медіація в Україні та іноземних країнах є схожою і вміщає в себе такі основні ознаки: медіація є процесом переговорів, в переговорах бере участь незалежна третя сторона, мета медіація полягає у досягненні згоди між двома сторонами, які мають конфлікте питання, без звернення до суду.

Є. Носирева, аналізуючи американський досвід застосування посередництва при вирішенні спорів, виділяє три основні риси, що відображають його сутність:

- активна роль в посередництві належить сторонам, які ведуть переговори і за їх результатами приходять до взаємовигідної угоди;
- посередник не прирівнюється до сторін, він займає особливе положення, лише допомагаючи сторонам самим вести переговори і досягати угоди;
- посередник не має повноважень примушувати сторони до досягнення угоди і виносити власне рішення щодо спору [54; с. 74].

Провівши дослідження, можна сказати, що медіація існувала задовго до свого становлення як самостійного інституту, у різних її проявах, але її основна мета та концепція в ті часи дала поштовх для створення сучасного інституту медіації, який являє собою позасудовий метод вирішення спорів, але більш вдосконалений та систематизований.

1.3. Основна характеристика інституту медіації

Основоположним у характеристиці медіації є принципи, які визначаються як засади та прийоми організації та проведення медіації як неюрисдикційного способу врегулювання спорів. Важливо зазначити, що єдиного підходу як до визначення так і до класифікації принципів немає, як на міжнародному, так і національному рівнях. Але є принципи, які визнаються майже всіма законодавствами країн та застосовуються у медіації.

Типовий Закон «Про міжнародну комерційну узгоджувальну процедуру», прийнятий Комісією ООН по праву міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), 2002 рік, текстуально не виділяє розділу чи статті, присвячених принципам медіації, проте, ст. 8 «Розкриття інформації», ст. 9 «Конфіденційність», ст. 10 «Допустимість доказів в інших розглядах» розкривають зміст вказаних принципів медіації. Стаття 7 Погоджувального регламенту ЮНСІТРАЛ, зокрема, передбачає, що посередник керується принципами об'єктивності, неупередженості і справедливості, враховуючи, серед іншого, права і обов'язки сторін, відповідні торгові звичаї і пов'язані з даним спором обставини, включаючи ділову практику, що склалася між сторонами [10].

2 червня 2004 року у Брюсселі ініціативною групою фахових медіаторів з-понад 30 країн при підтримці Європейської комісії прийняли «Європейський кодекс поведінки медіаторів» (European Code Of Conduct For Mediators), у якому також, окрім визначених базових принципів (рівність, неупередженість, добровільність, конфіденційність), визначаються ще й такі принципи, як: компетентність медіатора (п. 1.1. Кодексу), незалежність і нейтралітет медіатора (п. 2.1.), справедливість процесу медіації (п. 3.2.) [20].

Щодо держав СНД, то однією із небагатьох держав, яка прийняла Закон про медіацію, є Республіка Молдова. Відповідно до ст. 3 Закону Республіки Молдова «Про медіацію» від 14.06.2007 р. медіація здійснюється на основі принципів вільного

і рівного доступу до цієї процедури, добровільної згоди, конфіденційності, неупередженості, нейтральності, незалежності та вільного вибору медіатора [25].

Проект Закону України “Про медіацію” має статтю 4, присвячену принципам, яка говорить: «Медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації на підставі принципів добровільної участі, активності і самовизначення сторін медіації; незалежності та нейтральності медіатора; конфіденційності інформації щодо медіації» [9].

Спробуємо надати коротку характеристику базовим принципам медіації, які найбільш розповсюджені у законодавстві про медіацію зарубіжних країн і визначені в основних рамкових міжнародних документах, а саме – добровільність, нейтральність медіатора, конфіденційність.

Зміст поняття добровільності в медіації досить широкий. О. Спектор зазначає, що принцип добровільності полягає в тому, що «ніхто не може змусити сторони регулювати конфлікт медіацією, якщо вони цього не бажають. Медіація є добровільною процедурою на кожному її етапі, кожна зі сторін у будь-яку мить може відмовитися від проведення процедури медіації [62; с.87].

Ю. Притика вважає, що зміст принципу добровільності полягає в наявності у сторін права особистого волевиявлення щодо проведення процедури медіації та свободи її припинення на будь-якому етапі процедури медіації. На відміну від правосуддя, здійснюваного в судах, ніхто не може примусити сторони до участі в медіації, а особа-медіатор обирається сторонами. У змісті цього принципу також включається і правомочність сторін приймати рішення щодо розв'язання конфлікту тільки за взаємною згодою. Реалізацією цього принципу є обов'язок медіатора на початку процедури медіації встановити факт добровільності й особистого волевиявлення на участь усіх сторін процедури.

О. Можайкіна для всебічного розуміння добровільності в медіації пропонує виділяти зовнішню добровільність (ставлення сторони до участі в медіації) і

внутрішню (дійсне бажання вирішити проблему). Принцип добровільності також виражається у бажанні особи виконувати медіаційну угоду чи ні, тому що обов'язкового характеру вона не несе.

Проект Закону “Про медіацію” розкриває зміст добровільності у ст. 5 такими твердженнями:

1. Участь в медіації є добровільною. Забороняється будь-який тиск на сторони з метою проведення або припинення медіації.

2. Сторони мають право організувати процес медіації так, як вони вважають за необхідне, припинити його в будь-який час і звернутися до суду або третейського суду за захистом порушених прав.

3. Принцип добровільної участі у медіації поширюється також на медіатора та інших учасників медіації.

4. Участь особи у медіації не може розглядатись як визнання такою особою своєї вини, позовних вимог або як відмова від таких вимог [9].

Необхідний зміст і обсяги принципу добровільності медіації також висвітлений в законодавстві та судовій практиці Євроспейського Союзу. Згідно з Директивою №2008/52/ЄС Європейського парламенту й Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних і комерційних справах, добровільність медіації передбачає, що сторони самі керують процесом вирішення спору, можуть організувати його на власний розсуд і припинити медіацію в будь-який час [8].

Стаття 5 «Добровільність» Закону Республіки Казахстан «Про медіацію» вказує, що умовою участі в процедурі медіації є взаємне добровільне волевиявлення сторін, висловлене в договорі про медіацію. Сторони медіації є вільними у виборі питань для обговорення варіантів взаємоприйняттого рішення. Зазначена стаття також передбачає право сторін відмовитися від медіації на будь-якій стадії. Містить стаття і дещо спірні положення, зокрема щодо права сторін під час медіації на

власний розсуд розпоряджатися своїми матеріальними та процесуальними правами, збільшувати або зменшувати розмір вимог або відмовитися від спору (конфлікту). Здається, в даному випадку казахський законодавець скористався простою калькою з цивільного процесуального законодавства в частині, що стосується права позивача на збільшення або зменшення позовних вимог та відмови від позову [24].

Отже, добровільність це основоположний та первинний принцип при застосуванні медіації, оскільки без нього неможлива процедура вирішення конфлікту, адже даний принцип передбачає добровільну відмову від втручання органів державної влади та примусових процедур.

Конфіденційність - це ніяк інакше, як базовий принцип проведення медіації. Зміст його полягає у тому, що інформація про підготовчий етап та етап проведення є конфіденційною, якщо інше не домовлено між сторонами. Ні сторони, ні сам медіатор не можуть розголошувати будь-яку інформацію стосовно процесу без згоди один одного.

Вище наведену інформацію підтвержує проект Закону України «Про медіацію», а саме ст. 9, де розкривається така інформація:

1. Інформація щодо медіації є конфіденційною, якщо сторони медіації письмово не домовилися про інше. Конфіденційною є інформація щодо пропозиції одній зі сторін про застосування процедури медіації, готовності сторін до участі в проведенні процедури медіації; думок, пропозицій або визнань, висловлених в ході проведення процедури медіації; готовності однієї зі сторін прийняти пропозицію іншої сторони про врегулювання спору та інша інформація щодо процесу підготовки та проведення медіації.

2. Учасники медіації, в тому числі медіатор, а також особи, залучені до організації процесу медіації, не мають права розголошувати інформацію щодо медіації без письмової згоди сторін медіації.

3. Жодна зі сторін медіації не має права розголошувати інформацію щодо медіації без письмової згоди іншої сторони.

4. У випадку, коли медіатор отримав від однієї зі сторін інформацію, що стосується спору або процедури медіації, він може розкрити таку інформацію іншій стороні. Однак, якщо сторона повідомляє медіаторові таку інформацію за умови не розкриття її іншій стороні, ця інформація не розкривається іншій стороні медіації [9].

Американський професор Керрі Менкель-Мідоу характеризує конфіденційність як одну з ключових цінностей неформальних процедур, що дозволяє укладати угоди та розв'язувати конфлікти без створення прецедентів, а також із забезпеченням таємниці приватних справ будь-яких сторін спору, як організацій, так і фізичних осіб [49, с. 126].

До конфіденційної може бути віднесена будь-яка інформація. Так, О.М. Спектор вказує, що «сторони можуть визнати конфіденційною як інформацію про саме існування конфлікту, так і щодо будь-яких аспектів спору. Угода сторін відносно конфіденційності є обов'язковою для медіатора. Принцип конфіденційності поширюється і на сам факт звернення сторін до медіації» [62; с.91].

Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах, визначаючи конфіденційність як важливу ознаку процедури медіації, вказує на необхідність передбачити мінімальний ступінь сумісності норм цивільного процесуального права стосовно захисту конфіденційності [8].

Наприклад, Закон Республіки Молдова «Про медіацію» від 14 червня 2007 року у статті 11 «Конфіденційність», встановлюючи загальне правило про те, що інформація, що була отримана під час медіації, не може розголошуватись та наводитись сторонами та медіатором в іншому процесі або в інших інстанціях, а також не може використовуватись неадекватно у власних цілях, у частині 3 вказує на те, що, «відступаючи від принципу конфіденційності, медіатор зобов'язаний

повідомити компетентним органам про злочин, що готується, про що йому стало відомо в межах процесу медіації» [25].

Характеризуючи принцип конфіденційності, слід також звернути увагу на положення, що містяться у Типовому законі ЮНСІТРАЛ (Комісії ООН з міжнародного торгового права) від 24 червня 2002 року. По-перше, це стаття 9 «Конфіденційність», яка встановлює, що якщо сторони не домовились про інше, то вся інформація, що стосується погоджувальної процедури, є конфіденційною. Виключенням з даного загального правила є ситуації, коли розкриття такої інформації є необхідним відповідно до закону або для цілей виконання мирової угоди. У той же час Типовий закон містить статтю 8 «Розкриття інформації», яка встановлює, що «у випадках, коли посередник отримує від однієї зі сторін інформацію, що стосується спору, він може розкрити сутність цієї інформації іншій стороні погоджувальної процедури. Водночас, якщо сторона повідомляє посереднику яку-небудь інформацію з прямою умовою про збереження її конфіденційності, ця інформація не розкривається іншій стороні погоджувальної процедури». Таким чином, правила стосовно конфіденційності можуть існувати не лише, умовно кажучи, на рівні «учасники медіації – зовнішній світ», а й усередині самої процедури [10].

Варто зазначити, що значення принципу конфіденційності є схожою у різних законодавчих документах, але важливо відмітити такий момент, що необхідним є зазначення чітко визначених ситуацій, коли правило конфіденційності не діє, адже однією з причин чому особи звертаються до процедури медіації є конфіденційність, а саме не розголошення та таємне вирішення проблеми.

Принцип нейтральності та неупередженості медіатора є не менш важливим ніж ті, що були розглянуті вище, тому що особа, яка призначається медіатором і виконує свої обов'язки за наявності в неї професійних знань та здібностей, повинна користуватися власною свідомістю та об'єктивністю при вирішенні конфлікту між сторонами, але враховуючи думку двох сторін.

Медіатор повинен виявити наявні або потенційні власні інтереси в конфлікті.

Після цього він повинен відмовитися від медіації або ж отримати згоду сторін на проведення медіації. Якщо всі сторони погодяться на медіацію після того, як були поінформовані, медіатор може продовжити медіацію. Проте якщо інтерес у конфлікті породжує деякі сумніви в об'єктивності процесу, медіатор має відмовитися від процесу.

Проект Закону України «Про медіацію» має своє закріплення щодо нейтральності медіатора в статті 8.

1. Медіатор є нейтральною (неупередженою) особою, яка допомагає сторонам спору досягти порозуміння, налагодити та проводити переговори. Під час проведення процедури медіації медіатор прагне до забезпечення неупередженого підходу по відношенню до сторін і враховує при цьому всі обставини справи.

2. Медіатор має право надавати сторонам медіації консультації виключно щодо порядку проведення медіації та фіксування її результатів.

3. Медіатор не має права вирішувати спір між сторонами медіації.

Медіатор не має права, якщо сторони медіації не погодились у письмовій формі про інше, надавати вказівки та рекомендації, щодо варіантів врегулювання спору, оцінювати поведінку та позиції сторін медіації, за винятком явного порушення ними правових або етичних норм, порядку проведення медіації [9].

Звісно згадані були не всі принципи медіації, які є необхідними та обов'язковими, але на нашу думку було дано характеристику принципів, які використовуються більшістю країн, але важливо відмити й такі принципи як: рівність сторін (учасників медіації), активність та самовизначеність сторін. Враховуючи особливості законодавства кожної держави, спеціальні принципи визначаються кожною державою чи міжнародною організацією окремо.

До учасників процесу медіації відносять: сторони спору, медіатора та інших учасників медіації.

Щодо нормативного закріплення вимог до медіатора, то в ч.1 ст.16 проекту Закону України «Про медіацію» № 3665 визначається, що медіатором може бути фізична особа, яка досягла двадцяти п'яти років, має вищу або професійно-технічну освіту та пройшла професійне навчання медіації, що має включати 90 академічних годин початкового навчання, в тому числі не менше 45 академічних годин навчання практичним навичкам [9]. Відповідно до Указу Президента України від 10.05.2006 р. "Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів" й сформульованого у ньому визначення поняття медіації вбачається, що медіатор – це не будь-який, а саме професійний посередник. Згідно Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства та інших законодавчих актів» № 6232 від 23.03.2017 року, в частині, що стосується процедури врегулювання спору за участю судді, до судді не встановлено обов'язкових вимог щодо спеціалізованих знань та навичок посередника [4].

Медіатор, виступаючи посередником у конфлікті сторін, створює атмосферу конструктивної співпраці та дбає про коректне ставлення сторін одна до одної. Інтереси медіатора не пов'язані безпосередньо з предметом спору. Медіатор, як незалежна третя сторона, контролює процес, сприяє реалістичній оцінці ситуації сторонами, прийняттю адекватного рішення тощо. Дотримуючись принципу безсторонності, медіатор уникає особистих коментарів або суджень стосовно учасників, їхньої відповідної участі у процесі медіації чи обґрунтованості їхніх позицій. В той час як суддя здебільшого дивиться у минуле й вирішує, що в ньому відбулося неправильно (з порушенням прямого припису закону або ж договірної домовленості сторін), – медіатор, навпаки, спонукає учасників зосередитися на реальному майбутньому.

З практичної точки зору, серед представників професії юриста найчастіше у ролі медіатора зустрічаються судді, адвокати та нотаріуси.

Сторонами спору є як фізичні особи, так і юридичні. Іншими учасниками медіації можуть бути: суд при ініціюванні ним процедури медіації та/або в інших, передбачених законом випадках, а також експерти, перекладачі, аудитори та інші спеціалісти у разі визнання сторонами медіації їхньої участі необхідною та/або доцільною задля найбільш швидкого та ефективного врегулювання господарського спору. При цьому медіатор означає будь-яку третю особу, до якої звернулися з проханням провести медіацію ефективно, неупереджено та компетентно, незалежно від віросповідання або професії цієї третьої особи, а також способу, у який ця третя особа була призначена або отримала запит провести медіацію [8].

Думки науковців різняться й стосовно етапів проведення медіації, тому поділяють процедуру медіації щодо розгляду спорів поділяють на наступні етапи:

1. Укладення договору про проведення медіації.
2. Виклад претензій сторін та можливих шляхів вирішення спору.
3. Пошук причин спору.
4. Розробка методів досягнення консенсусу.
5. Підписання сторонами угоди за результатами медіації.

Наприклад, цікава думка В. Б. Череватюка, який поділяє процедуру медіації на такі етапи:

1. попередню стадію, яка складається з підготовчого етапу та етапу індивідуальних зустрічей (на цьому етапі медіатор вивчає позиції учасників конфлікту і забезпечує їх взаємне спілкування);
2. відкриваючу стадію – на цій стадії відбувається поступове налагодження прямого спілкування між сторонами, її етапами є пояснення сторін, а також виклад кожною зі сторін своєї позиції у спорі, з'ясування причин виникнення спору та мотивації сторін у спорі, уточнення позицій сторін, поділ загальної суті спору на окремі складові, підсумок;

3. середню стадію – передбачає спільний пошук шляхів вирішення спору, етапність цієї стадії полягає у визначенні першочергових питань, з'ясуванні невиявлених інтересів сторін, визначенні спільних засад та інтересів сторін у спорі, обговоренні й пошуку взаємоприйнятних способів вирішення спору, пошуку консенсусу. Це стадія, протягом якої відбувається «мозкова атака», під час якої сторони висловлюють та записують протягом відведеного медіатором часу будь-які ідеї, навіть, на перший погляд, неймовірні, які мають відношення до їх проблеми, після генерування варіантів рішень здійснюється сторонами їх групування у відповідності до тем та груп інтересів;
4. заключну – складання угоди, яка готується виключно сторонами, містить взаємні поступки та після її остаточного формулювання перевіряється на допустимість й можливість виконання та справедливість, підписується сторонами [69; с. 43].

Л. В. Гола, натомість, до етапів роботи медіатора відносить: влаштування переговорів між сторонами конфлікту; адекватний виклад претензій сторін; висвітлення зацікавленості сторін; пошук причини спору; розробка методів розв'язання спору; підписання угоди про примирення [19].

Як наголошує М. Кузьміна, вважати медіацію завершеною можна лише у тому випадку, коли умови медіації будуть не лише погоджені, а й фактично виконані сторонами у добровільному чи примусовому порядку [44; с. 60].

В юридичній літературі відсутній єдиний підхід до визначення моделей медіації. Але деякі автори виділяють лише дві моделі медіації: приватну та інтеграційну. Приватна медіація визначається як самостійний вид діяльності незалежних медіаторів та об'єднань медіаторів, що не пов'язаний з юрисдикційними органами (суд, нотаріат, судові виконавці), а інтеграційна – як спеціальна форма діяльності юрисдикційних органів, що реалізується в межах юридичного процесу [23; с. 52].

Наприклад, в Італії, з точки зору методу і відношення до процесу, Законодавчий декрет розрізняє три види медіації:

- факультативну (за вибором сторін);
- за вимогою (тобто на підставі постанови) судді в судовому процесі який вже почався;
- обов'язкову (сторони мають право звернутися до судді лише у разі, якщо спроба медіації була безуспішною). Слід зазначити, що обов'язкова медіація застосовується до певних категорій суперечок, прямо вказаних в даному декреті. Перед зверненням до суду сторона зобов'язана зробити спробу примирення [43; с. 120].

Крім вищенаведених видів медіації у правовій науці виділяють:

1. приватну (позасудову) медіацію, яка характеризується повною незалежністю від процесу розгляду спору судом;
2. присудова медіація, для якої притаманна певна координація із судовим процесом, але відмежування процедури медіації від суду як інституції;
3. медіація в межах судового процесу, для якої притаманним є локальний і персональний зв'язок із судом та діями, що реалізуються в межах розгляду справи судом.

Найчастіше у світовій практиці зустрічається приватна та присудова моделі медіації. Приватна медіація полягає у зверненні сторін за власною ініціативою, тобто підставою такої медіації є угода між сторонами. Такою угодою може бути, як частина контракту, в якій є застереження, який був укладений до виникнення спору. Або ж спеціальна угода про медіацію, яка має місце вже після виникнення спору. У більшості країн така угода має бути у письмовій формі. Щодо інших вимог стосовно угоди про медіацію, то, як правило, вони відсутні. Щодо особи медіатора, то в приватній медіації сторони обирають посередника самостійно. У багатьох країнах

існують реєстри медіаторів, які ведуть державні органи або ж неурядові організації, що значно полегшує пошук медіатора сторонами.

Щодо присудової медіації, то на відміну від приватної, вона завжди пов'язана із судовим розглядом справи. Розглядаючи зарубіжну практику, можливо виокремити декілька найпоширеніших прикладів участі суду в медіації. Перший – надання судом рекомендації щодо проведення медіації, але без вимоги на обов'язковість. Як приклад, Цивільно процесуальний кодекс Швейцарії дозволяє суддям в межах своїх повноважень рекомендувати медіацію, але сторони вправі самостійно вирішити чи варто застосовувати дану рекомендацію. Другий – в таких країнах, як Франція, Австрія, суди мають обов'язок надавати вказівку щодо застосування медіації сторонам та визначити чи є можливість вирішення даного спору за допомогою цієї процедури. Але знову ж таки дана рекомендація не є обов'язковою і лише сторони вирішують застосовувати її чи ні, якщо хоча б одна сторона не висловлює погодження – медіація не може розпочатися – в цьому є вираження вищезгаданого принципу добровільності. Третій – є поширеним у певних штатах Америки, а саме Флорида та Техас. Полягає в тому що суд може скерувати сторони до медіації в імперативному порядку, але такий обов'язок суд має лише при визначених категоріях спорів. На прикладі законодавства штату Флорида, суд повинен обов'язково видати наказ про застосування медіації сторонами, якщо одна із сторін пропонує такий спосіб вирішення спору та готова сплатити витрати на проведення медіації, такий випадок стосується справ про відшкодування грошових збитків.

І остання модель медіації – судова, яка зустрічається рідше ніж вище вказанні моделі. В таких країнах як: Канада, Норвегія, Англія та Німеччина. Судова медіація являє собою частину судового процесу, можна сказати інтегрована в нього. За загальним правилом, суддя повинен оцінити доцільність застосування медіації у спорі, якщо він приходить до висновку доцільності застосування медіації, то він може направити спір між сторонами до іншого судді-медіатора та у випадку успішного вирішення справи, не братиме участь у розгляді цього спору. В юридичній літературі судова медіація часто критикується. Тому що медіація у багатьох країнах

визначається як позасудова процедура і участь судді, як посередника викликає дискусії. Є думка про те що, виконання функцій медіатора суддею суперечить головному завданню медіації, а саме зменшення навантаження на судові органи. Цю думку можна визнати доцільною тому що суди мають не аби яке навантаження, інколи це призводить до розгляду справи в декілька років та тягне за собою великі витрати, тому медіація повина виконувати свою функцію – більш швидкого вирішення справи за такої можливості за допомогою нейтральної третьої сторони – медіатора, та не судді [58; с.53-55].

Висновок до Розділ 1

На Конференції ВОІВ вперше був застосований термін “інтелектуальна власність” у 1967 році, де визначила його як результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах.

Щодо закріплення поняття на законодавчому рівні в Україні, то відповідно ст. 418 ЦК України визначено, що право ІВ – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права ІВ, визначений ЦК України та іншими актами законодавства [2].

Право ІВ становлять особисті немайнові права (право на авторство, на недоторканість твору, та інші права передбачені законом) та майнові права (написати майнові права).

ІВ подано трьома самостійними інститутами, які утворюють відповідно авторське право й суміжні права, право на об’єкти промислової власності та інші об’єкти (нетрадиційні) інтелектуальної власності.

Захистом прав ІВ є правове забезпечення недоторканності цих прав, їх непорушності, а в разі порушення, застосування заходів примусового характеру,

спрямованих на відновлення цих прав. Існує два способи захисту: юрисдикційний та неюрисдикційний.

Юрисдикційний спосіб захисту прав ІВ полягає в тому, що особа, права якої порушено, звертається за захистом порушених прав до суду, інших компетентних державних органів, уповноважених вжити необхідні заходи для відновлення порушених прав і припинення правопорушення. Неюрисдикційний спосіб захисту прав ІВ - без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів. Однією з форм самозахисту є медіація.

Науковцями визначено, що медіація – це позасудовий спосіб вирішення спору між сторонами (однією або більше), за допомогою третьої незалежної сторони – медіатора, яка допомагає досягти згоди задля вирішення спору. З чого випливає, що до учасників процесу медіації відносять: сторони спору, медіатора та інших учасників медіації.

В медіації є базові принципи - добровільність, нейтральність та неупередженість, конфіденційність, рівність сторін, активність та самовизначеність сторін.

Існують і різні думки щодо етапів медіації, проаналізувавши їх, виділимо такі:

1. попередній;
2. відкриваючий;
3. середній;
4. заключний.

Кожен з етапів включає в себе певну сукупність структурованих дій, які повинні бути виконані учасниками процесу. Також треба відмити, що медіацію можливо і класифікувати на такі види:

1. Приватну (позасудову) медіацію, яка характеризується повною незалежністю від процесу розгляду спору судом;
2. Присудова медіація, для якої притаманна певна координація із судовим

- процесом, але відмежування процедури медіації від суду як інституції;
3. Медіація в межах судового процесу, для якої притаманним є локальний і персональний зв'язок із судом та діями, що реалізуються в межах розгляду справи судом [58; с. 53].

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ ЯК ВИДУ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз досвіду зарубіжних країн щодо інституту медіації

Медіація як самостійне явище з'явилася в другій половині двадцятого століття. Першими країнами в яких медіація почала своє існування були США, Австралія та Англія і вже згодом з'явилася в Європейських країнах – Франція, Німеччина, Польща, Бельгія, Італія, Австрія та Швейцарія.

В даному розділі ми розглянемо розбудову та застосування інституту медіації в деяких вище перерахованих країнах та зможемо провести аналіз появи медіації в різних правових системах, а також дослідити появу та сучасне застосування медіації в Україні.

Саме ініціативи судів в 1980-і роки стали відправною точкою в інтеграції медіації в правове поле Австралії. Важливо відзначити, що традиції медіації, арбітражу, примирення мають в цій країні давню історію.

Як приклад доцільно згадати Акт співдружності про погоджувальну процедуру і арбітражі від 1904 року, який передбачав велику роль судів у мирному врегулюванні спорів у сфері праці.

Як хронологію можна вказати, що на федеральному рівні питанню медіації вперше було приділено увагу в Акті про суди (медіація і арбітраж) від 1991 року (the Courts (Mediation and Arbitration) Act), який вніс зміни до Акту про сімейне право від 1975 року і Акт про федеральний суд Австралії від 1976 року, встановивши на

законодавчому федеральному рівні можливість медіації в сімейних і ряді інших суперечок.

Сфера застосування медіації є самостійним та розвинутим інститутом, який застосовується до великого кола спорів. У якості основних сфер застосування можна назвати цивільні, комерційні (в тому числі у сфері інтелектуальної власності), сімейні, публічно-правові спори, трудові та інші [48].

В Австралії суд може направити сторони вирішувати спір в будь-який момент, але в загальному порядку це відбувається до винесення рішення судом. Важливо те, що суддя може винести рішення лише по деяким аспектах спору (наприклад, тільки щодо відповідальності), а після цього відправити сторони на медіацію. Якщо ж сторони не вирішать свої питання під час процесу медіації, то сторони можуть відновити судовий процес і суддя продовжує процес в звичайному порядку [46; с. 51].

Цікавим фактом є те, що в Новому Південному Уельсі – це один з найчисельніших штатів Австралії, все сказане та будь-які зізнання, зроблені під час медіації, не можуть бути прийняті як докази по будь-якій справі, у будь-якому суді [11].

В Австралії існує національна система акредитації для медіаторів, яка має в собі мету – одноманітний підхід в підготовці медіаторів.

Частою проблемою виступаю зловживання процесом медіації однією зі сторін. Суть зловживання полягає в тому, що особа під час невдалої медіації дізнається інформацію за допомогою якої може знайти відповідні докази на свою користь та скористатися ними у суді. Тому в законодавстві Нового Південного Уельса були внесені штрафні санкції проти сторін, які зловживають процесом таким чином [11].

Англія в сфері застосування медіації має більше ніж двадцять років досвіду. Значну роль в розвитку медіації відіграла реформа в 1997 році (так звані реформи

Лорда Вульфа), тоді норми щодо альтернативного врегулювання спорів, в тому числі й медіація, отримали правову основу і почали активніше використовуватися.

Медіація є частиною правової системи Великобританії, що підтверджується включенням норм щодо медіації в цивільний та сімейний процесуальні кодекси. Велику роль у розвитку відіграють суди тому що вони сприяють застосуванню медіації. Існують програми медіації при судах. Наприклад, відома програма медіації при Апеляційному суді (Court of Appeal Mediation Scheme) [47].

Перш за все було необхідно зацікавити процедурою медіації, як звичайних громадян, так і професійних юристів, аби медіація стала використовуваною. Задля цих цілей було створено Центр ефективного вирішення спорів (Centre for Effective Dispute Resolution — CEDR), який є некомерційною організацією та займається популяризацією медіації. Також цей орган має ряд інших функцій, таких як: підготовка і акредитація медіаторів та ряд інших процедур по вирішенню спорів [68].

На початку своєї діяльності, організація зіткнулася з проблемою, що медіаторів було набагато більше, ніж самих справ з якими до них зверталися. Але на сьогодні ситуація корінно змінилася, адже інститут медіації став вигідним та швидким способом вирішення спорів.

Ще одна організація, а саме Рада цивільної медіації (Civil Mediation Council) була створена з метою популяризації інституту медіації, але вже серед професійних юристів аби розвіяти сумніви щодо ефективності альтернативних видів вирішення спорів. Однак сумніви щодо медіації виникали у юристів, тому що вони мали сумнів стовно довіри сторін, що мають спір, до професійних навичок медіатора, адже навряд чи медіатор, буде більш поважний, ніж суддя. І тут організація зробила розумний хід – в ролі медіаторів пропонувалися кандидати суддів у відставці і відомих юристів.

Також хотілося б відмітити ще один спосіб популяризації медіації серед населення Англії, здійснення якого було покладено на громадську організацію. В 2004 році Королівська судова служба відкрила Національну «гарячу телефону лінію» з питань медіації, яка змінила назву в 2011 році на «Цивільний каталог медіаторів».

Ця служба першочергово була зорієнтована на осіб, які б хотіли застосувати процедуру медіації, але вона була для них занадто дорога. На сьогоднішній день дана служба проводить медіацію по телефону, має свій сайт, де пропонує список медіаторів. Особа, яка зацікавлена може отримати консультацію, розрахунок претензії та список медіаторів, які можуть вирішити питання (не менш важливим є те що ставка медіатора буде фіксованою) [27; с. 132].

Відносно сфери застосування медіації в Англії, то за допомогою медіації врегульовуються наступні види конфліктів: сімейні, цивільні, комерційні (в тому числі й патентні спори та спори у сфері торгівельних знаків), корпоративні спори, дрібні позови, деякі види публічно-правових спорів та кримінально-правові за участю неповнолітніх. Та відповідно до інформації Міністерства юстиції, під час врегулювання спорів за дрібними позовами значна їх кількість проводиться за допомогою електронних засобів (до 96% - по телефону та тому подібні).

В такій країні як США медіація виникла значно раніше ніж в багатьох країнах світу. Вже на початку 60-х років медіація почала зароджуватися в США. У цій країні медіація є спеціальним видом діяльності, що полягає в оптимізації за участю третьої сторони процесу пошуку конфліктуючими сторонами рішення проблеми, яке дозволило б припинити конфлікт.

Медіація користується значною популярністю в США. Без медіаторів у сфері економіки, політики, бізнесу в цій країні не проходить жоден серйозний переговорний процес, а також випускаються журнали, що висвітлюють проблеми медіації («Щоквартальний журнал з медіації»). Водночас, у США існує Національний інститут вирішення конфліктів, який займається розробкою нових методів медіації, а також діють приватні і державні служби медіації [54; с. 46].

В США існує так званий "суд з безліччю дверей":

- двері медіації;
- двері "третейський суд";

- двері судового розгляду.

Американські судді з усіх цих "дверей" вибирають медіацію, оскільки вважають, що альтернативне вирішення спорів більш ефективне, ніж суд. У 80-х рр. в Америці відкрилися перші курси з медіації. У 90-х рр. широку популярність мала "медіація-онлайн", особливо, в суперечках за домени. З тих пір також стали поширюватися приватні процедури альтернативних рішень суперечок.

Дуже цікавим є те, що в США вся система права спрямована на те, щоб більшість суперечок вирішувались добровільно до суду, а суддя може перервати суд і поради сторонам звернутися до медіатора.

У США нормативно правовою основою медіації є «Однаковий Акт про медіацію» від 2001 року та локальні акти, прикладом яких можуть служити «Правила посередництва, що застосовуються в федеральному суді західного округу штату Мічиган».

«Однаковий Акт про медіацію» від 2001 року об'єднав 2,5 тис. різних законів, які регулювали посередницьку діяльність в різних штатах. Він визначає основні поняття і терміни процедури медіації.

Дуже важливим моментом, на який варто звернути увагу, це застосування процедури медіації. Крім добровільної угоди, сторони зобов'язані вирішувати спори за допомогою медіації в силу закону, рішення суду, адміністративного органу або сторони спрямовані для вирішення спору в порядку медіації судом, адміністративним органом або арбітром.

Однаковий акт США крім цього ще й розкриває ряд певних умов, в яких конфіденційність не може бути застосована. Наприклад, привілеї про конфіденційність не поширюються на інформацію, яка:

- є відкритою для ознайомлення на підставі закону або відноситься до засідання в рамках процедури медіації, яке було відкритим або повинна була бути відкритим відповідно до закону;

- пов'язана з загрозою нанесення тілесних ушкоджень або вчинення злочину;
- навмисне використовується для приготування до вчинення злочину, замаху на вчинення чи вчинення або приховування злочину (в тому числі триваючого злочину);
- використовується для підтвердження або спростування жорстокого поводження, бездоглядності, безпритульності, або експлуатації в розгляді, в якому стороною виступає дитина або дорослий, якщо справа передається судом для вирішення за допомогою медіації та в даній процедурі бере участь державний орган, або в процедурі медіації бере участь державний орган;
- впливає на права іншої особи;
- а також інші випадки, зазначені в «Однаковий акт про медіацію», Федеральному законодавстві або законодавстві штату, в якому розглядається спір.

Детальний опис умов незастосування конфіденційності представляється вельми вірним кроком, з точки зору повноти закону, і захисту законних прав та інтересів, як сторін процесу, так і третіх осіб.

З огляду на особливість США, законодавство штатів може відповідати Однаковому акту повністю, доповнювати його, а може лише в частині відобразити основні аспекти федерального нормативно правового акту [40; с. 1-3].

Історія розвитку медіації в Польщі розпочалася у грудні 1995 році, коли при Управлінні Головного Товариства Пенітенціарної Опіки та була створена Ініціативна група з впровадження медіації в Польщі. Одним із найважливіших завдань Ініціативної групи було запровадження медіації як окремої правової інституції в польському правосудді. Після 1995 року на території всієї країни з'явилися осередки, в яких була реалізована експериментальна програма медіації.

Сьогодні медіація в Польщі регламентована на законодавчому рівні та широко застосовується.

Спеціалізований закон, який направлений на регулювання процедури медіації відсутній, але правову регламентацію даного інституту, а також правового статусу медіаторів забезпечується наявністю великої кількості підзаконних нормативно-правових актів та відповідні положення у процесуальних кодексах. Правове регулювання медіації також здійснюється за допомогою міжнародно-правових актів: Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та ради від 21 травня 2008 року «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах», Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету міністрів державам-членам щодо медіації в цивільних справах від 18 вересня 2002 року.

В Польщі функціонує Польський центр Медіації, який був заснований у 2000 році. Даний центр має сайт на якому можна ознайомитися з необхідною інформацією. Наприклад, коли особа може звернутися до медіатора задля вирішення спору, перелік нормативно-правових актів, які регулюють медіацію та інша інформація.

Крім того, в листопаді 2009 року при Міністерстві Юстиції було створено Департамент прав людини та компетенція щодо медіації перешла до нього. При Міністерстві Юстиції діє дорадчий орган – Громадська Рада з питань Альтернативних Методів Розв'язання Конфліктів та Спорів, що була створена Розпорядженням Міністра Юстиції від 01 серпня 2005 року. До основних функцій Ради відносять удосконалення медіації, уніфікація міжнародних актів у сфері медіації та розробка внутрішніх документів для кращого функціонування даної процедури. Рада прийняла Кодекс етики польських медіаторів, 19 травня 2018 року та Стандарти в сфері навчання медіаторів, 29 жовтня 2007 року.

В цілому медіація застосовується для врегулювання широкого кола суперечок: комерційних, трудових, сімейних та інших цивільно-правових спорів, кримінальних справ (в тому числі за участю неповнолітніх правопорушників), колективних позовів і питань адміністративного судочинства. Медіація в кримінальних справах має свою специфіку [47].

Стосовно проведення медіації в кримінальних справах, то в Польщі мають право установи, які відповідають визначеним вимогам: створені на захист інтересів держави та для виконання завдань у сфері медіації, включені в присудовий реєстр установ та осіб, які мають право на провадження медіації та інші вимоги. А також особи, які досягли 26 років, мають польське громадянство, володіють польською мовою, не мають судимості, мають повну цивільну дієздатність, володіють знаннями в різних галузях (психології, соціології, педагогіки, права) [57].

Стосовно регулювання медіації в цивільних справах, то Цивільний процесуальний кодекс Польщі встановлює вимоги щодо особи медіатора та зазначає, що медіатор це фізична особа, яка має повну діє- та правоздатність і медіатором не може бути особа, що перебуває на посаді судді. Також кодекс визначає принципи на яких діє медіація та чітко врегульовує процедуру її проведення.

Цікавим фактом є те що законодавством Польщі встановлено позитивне стимулювання звернення до процедури медіації: в разі досягнення медіативної угоди під час судового розгляду суд повертає стороні $\frac{3}{4}$ судового мита, сплаченої при подачі позову (ст. 79 Закону судових мита в цивільних справах від 2005 року).

Витрати на проведення процедури медіації не покриваються державною програмою безкоштовної юридичної допомоги.

Постановою Міністерства юстиції від 30 листопада 2005 року деяким цивільним спорам встановлені ліміти на медіаційні витрати і гонорари медіаторів: зокрема, вартість медіації визначається як 1% від вартості спору, але не менше 30 злотих (8 євро) і не більше 1000 злотих (250 євро).

Вперше ідея про медіацію в Німеччині була озвучена в 1977 році. При цьому ініціатива введення медіації в цивільний процес з'явилася в юридичній соціології. Ідея практично відразу привернула широку увагу з боку юридичної громадськості. Особливий імпульс зростанню інтересу до медіації дав виступ президента Конституційного суду ФРН на конгресі суддів в 1979 році. Результатом стала велика наукова дискусія про альтернативні способи вирішення спорів.

Парламент Німеччини У 2012 році імплементував Директиву Європарламенту і Ради "Про окремі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах". У результаті чого був прийнятий Федеральний Закон «Про розвиток медіації та других методів позасудового врегулювання спорів» [13; с. 12].

Законодавство Німеччини не містить норм, які визначають галузі права, в яких медіація не може застосовуватись. Найбільш поширеним цей метод є у вирішенні спорів, що належать до сімейного права, права спадкування та комерційного права.

У 2012 році набув чинності закон про медіацію (Mediationsgesetz), який став першим законодавчим актом, що регулює послуги медіації в Німеччині. Закон інкорпорував положення Директиви 2008/52/ЄС і розширив їх - в той час як Директива стосується лише транскордонних спорів, закон поширюється на усі форми медіації незалежно від форми спору та громадянства або місця перебування сторін [67].

Відповідно до § 278 Цивільного процесуального кодексу Німеччини, суд повинен сприяти мирному вирішенню юридичного спору. З цією метою слухання має передувати слухання з примирення, окрім випадків, коли спроби з досягнення угоди здійснювались альтернативним органом з вирішення спорів, або слухання з примирення є у перспективі безуспішним. Суд може спрямувати сторони на слухання з примирення та на інші процедури з вирішення спору, які проводить спеціально делегований суддя, не уповноважений на прийняття рішення (Güterichter, суддя з примирення). Суддя з примирення може застосовувати будь-які методи вирішення конфлікту, в тому числі медіацію [68].

У Німеччині відсутні нормативно-правові акти, які встановлюють вимоги до освіти та підготовки медіаторів. Так само відсутні обмеження щодо доступу до даної професії. Медіатори самі несуть відповідальність за забезпечення наявності необхідних знань та досвіду (через відповідну підготовку та подальші курси з підвищення кваліфікації) для належного виконання функцій з примирення сторін.

Наразі підготовка медіаторів здійснюється асоціаціями, організаціями,

університетами, компаніями та окремими особами.

Вартість медіації не закріплена на законодавчому рівні і є предметом угоди між приватним медіатором та сторонами спору. Так само відсутня статистика щодо вартості послуг медіаторів. В середньому вартість медіації коливається від 80 до 250 євро за годину.

Розглянемо досвід Австрії у сфері застосування інституту медіації. Стосовно започаткування медіації у цій країні, то в березні 1992 року Роланд Проксч та Стендлі Кохен провели семінар з медіації. У ньому приймали участь велика кількість спеціалістів. Як слідство, після семінару його учасники почали застосовувати медіацію у своїй роботі, як спосіб вирішення конфлікту, коли він виникав.

Розвиток медіації підштовхнув Міністерство юстиції Австрії до обговорення можливості введення інституту медіації як засіб допомоги для осіб, які цього потребують при вирішенні конфліктів. Були організовані декілька тестових проектів в Зальцбурге і Флорідсдорфе – результати яких закріпили створенням Ко-медіації, тобто проведення медіації двома або більше медіаторами.

Цікавим є те, що Австрія одна з небагатьох країн, яка перша внесла професію медіатора у номенклатуру професій.

У зв'язку з Новим Федеральним законом Австрії “Про посередництво в цивільних справах”, який вступив в дію 1-го травня 2004 року, посередництво є добровільною процедурою [39; с. 270].

Також в Австрії регулюється медіація Законом про медіацію ЄС від 2011 року. Цей закон був прийнятий у зв'язку з прийняттям Європейської Директиви №2008/52/ЄС по окремим аспектам медіації – він являється трансформацією Директиви в національне право і застосовується виключно до медіації у трансграничних конфліктах.

Важливо відмітити, що у Австрійському законодавстві медіація згадується й в Цивільному, Цивільно процесуальному та Кримінально процесуальному кодексах

Австрії, Федеральному законі про рівне відношення до людей з обмеженими можливостями, Законі про сімейні аліменти та інших.

Щодо сфери застосування медіації, то Закон про медіацію в цивільній сфері застосовується лише до медіації в цивільних справах (у тому числі комерційних) справах, точніше сказати медіація застосовуються до справ, які розглядаються цивільними судами. Також вона застосовується задля врегулювання спорів у сфері екологічного права при наданні ліцензування та як інструмент примирення між злочинцем та жертвою (однак це регулюється іншими нормами).

На сьогодні в Австрії існують дві категорії медіаторів: внесені до реєстру Міністерства юстиції та не внесені до реєстру. Перша категорія, тобто особи, які внесені до державного реєстру – наділені особливими правами та обов'язками, які передбачені Законом про медіацію. Друга категорія – не внесені до реєстру, до таких осіб не виставляються жодні вимоги, і вони можуть вільно займатися медіативною практикою.

2.2. Вирішення спірних питань через інститут медіації в Україні

Аналізуючи досвід країн світу, а саме процес зародження та застосування на сьогоднішній день медіації вважаємо за необхідно дослідити досвід України у намаганнях запровадити інститут медіації.

Першою спробою реалізувати медіацію в Українську правову систему було внесення до Верховної Ради України проекту Закону “Про медіацію” у 2010 році. Основна мета цього проекту полягала у запровадженні культури досудового вирішення спорів без звернення до системи судочинства шляхом проведення між сторонами, які мають спір, переговорів за участю третьої (нейтральної) сторони, яка допомагає прийняти рішення, яке задовольнить інтереси обох сторін. Але комітет

Верховної Ради України з питань правосуддя після розгляду проекту 6 квітня 2010 року зазначив, що він потребує значного допрацювання [6].

Виникає питання яким чином запроваджувати медіацію в національну правову систему, стосовно цього існує дві концепції.

Перша концепція судової медіації, тобто відповідно до цієї концепції медіація повинна стати складовим елементом процесуальної процедури. Дану ідею впроваджувала в життя програма під назвою «Прозорість та ефективність судової системи України».

Друга концепція полягала у тому, що медіація повинна бути автономною, та за прикладом третейського судочинства існувати та функціонувати паралельно з судовим процесом. Такий задум вже покладено в основу діяльності медіаторних груп, які вже зараз функціонують [14; с. 33].

Крім цього, закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02 червня 2011 року закріплює обов'язок держави надавати, рекомендувати і пропонувати послуги з медіації саме як первинної правової допомоги [5].

Розвиток медіації в Україні загалом відбувається за допомогою двох рухів: той, що очолюється донорами, та той, що походить з народних мас.

Після 2008 року пропагандистом медіації та інших механізмів АРС (далі – альтернативне розв'язання спорів) серед держав-членів ЄС став сам Європейський союз. Більшість донорів, які виступали спонсорами проектів з медіації, походили з Європи – Європейська комісія, Рада Європи, Шведська агенція міжнародного розвитку, Швейцарська агенція розвитку та співробітництва, Польська «Допомога» та інші.

1. Зазвичай, проект медіації включав у себе такі компоненти, як:
2. залучення експерта для проведення тренінгів;
3. інформаційну кампанію щодо медіації, націлену на представників юридичної системи – суддів, адвокатів, прокурорів, тощо;

4. навчання та атестацію медіаторів і тренерів;
5. навчальні візити до іноземних країн для українських високопосадовців;
6. пілотний проект медіації в певному суді.

Важливо зазначити, що після проведення досліджень, Рада Європи запропонувала Україні здійснити певні кроки з реформування своєї нормативно-правової бази. Зокрема, йдеться мова про рекомендації та керівні принципи, які було викладено в декількох документах щодо медіації:

- Рекомендації щодо медіації в сімейних справах Rec (98);
- Рекомендації щодо медіації в кримінальних справах Rec (99)19;
- Рекомендації щодо медіації в цивільних справах Rec (2002)10;
- Рекомендації щодо альтернативного судового розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами – приватними особами (адміністративні справи) Rec (2001)9.

Першим масштабним проектом з медіації, який був ініційований Донецькою групою медіації та профінансований USIAD в 1997-1999 роках, був націлений на створення місцевих центрів медіації по всій Україні, підготовку медіаторів, реєстрацію Української асоціації медіаторів та надання послуг медіації для населення.

Протягом трьох років медіаторам у восьми регіональних центрах медіації вдалося розв'язати через медіацію 90 справ, в 28 з яких послуги медіатора були оплачені клієнтами, а решта медіаторів працювали *pro bono* (безоплатно); відсоток врегульованих спорів повідомлений не був.

Зіштовхнувшись з проблемою майже повної відсутності попиту на послуги медіації, у 1999 році проект отримав додаткове фінансування через Євразійську фундацію з метою розгортання програм медіації в пілотних судах Донецьку та Одеси. Розроблена в рамках цього проекту модель давала суддям можливість передавати

справи на медіацію за згоди всіх сторін. Незважаючи на всі зусилля, результатом було передання на медіацію всього 9 справ.

Далі були профінансовані дві програми завдяки грантам виділеними Європейською комісією та Радою Європи. Першою програмою була «Процедура відбору та призначення суддів, їх підготовки, притягнення до дисциплінарної відповідальності, розподілу справ та альтернативного розв'язання спорів» (2006 – 2007) та «Прозорість та ефективність системи правосуддя в Україні» (2008 – 2011) була започаткована масштабна робота із запровадження медіації в системі українських судів. Для участі у програмі були обрані чотири суди (Білоцерківський міськрайонний суд Київської області, Вінницький окружний адміністративний суд, Донецький апеляційний адміністративний суд, Івано-Франківський міський суд) на базі яких відбулося відпрацювання медіаційних технологій. Мета цих програм полягала у запровадженні судової моделі медіації, яку популяризували експерти з Нідерландів та Німеччини. Сторонами процесу медіації у цих судах стали такі суб'єкти владних повноважень як податкова адміністрація, управління внутрішніх справ, державні адміністрації та інші. У Вінницькому окружному адміністративному суді за досить невеликий проміжок часу (з 5 липня 2010 р. по 15 листопада 2010 р.) на медіацію було передано 28 справ, у 26 справах було проведено медіацію, з них 18 справ закінчились успішно. Звісно, це лише невеликі кроки, так задля більшого результату необхідно зробити набагато більше, як державі, так і науковцям та юристам. Але цей досвід є дуже важливим вкладенням у майбутній результат [17; с. 2-3].

Після фінансування даного проекту, була зроблена ще одна спроба запровадження судової моделі медіації у 2012 році за допомогою канадського проекту, який мав назву «Освіта суддів для економічного зростання», який також має на меті розвиток судової медіації у двох адміністративних судах та в одному суді з розгляду цивільних та кримінальних справ був профінансований Канадою. Програмою даного проекту передбачено також перспективну взаємодію з Вищою кваліфікаційною комісією суддів України та Національною школою суддів України.

В рамках проекту у травні 2013 р. на базі одного із пілотних судів в рамках «тижня медіації» були проведені заняття з підготовки суддів, за участю яких здійснюється процедура досудового врегулювання спорів [34; с. 158].

Отже, жодна з моделей передання справ від судів до незалежних медіаторів або з моделей судової медіації не довела своєї самодостатності за відсутності фінансової допомоги з боку донорів. Здається, наполегливі зусилля організованих під проводом спонсорів проектів, що зосереджували свою увагу на судовій системі, не виправдовують очікувань. Більше того, деякі дослідники визнали їх навіть шкідливими. Як зазначив Васільєв, «Зусилля з просування медіації в судовій системі, з її перетворення на частину юридичного фаху та з надання пріоритетного значення прийняттю закону про медіацію цілком можуть бути яскравим прикладом зневаги до місцевої специфіки, через що запровадження медіації пішло хибним шляхом» [71; с. 26].

Медіація під супроводом спонсорів є тільки частиною її розвитку в Україні. На початок другого десятиріччя цього століття лише невелика група осіб, які пройшли підготовку в рамках проектів під проводом донорів, були налаштовані практикувати як медіатори та розвивати ринок послуг медіації в Україні. Це невелике коло медіаторів були розчаровані підходами «спуску ідей згори донизу», які використовувалися в проектах медіації під проводом спонсорів.

Таким чином, неурядові організації (далі – НУО) почали самостійно розвиватися замість того, щоб витратити свої такі цінні через їхню обмеженість ресурси на дуже конкурентну боротьбу за досить незначне фінансування з боку донорських організацій.

На сьогодні існує низка державних та громадських організацій, які популяризують, розвивають та навчають медіації. До таких належать:

- група, яка представлена НУО при вищих навчальних закладах - Український центр медіації при Бізнес-школі Київ-Могілянської академії, Школа медіації при Академії адвокатури (Київ), Одеська регіональна група медіації, що підтримується

Одеською юридичною академією, Ініціативи медіації при Львівському політехнічному університеті та при Луганському університеті ім. Дидоренка. Ці центри розробили навчальні курси з медіації та переговорів для студентів та аспірантів різної спеціалізації, включаючи право, психологію, соціальну роботу, управління бізнесом, правоохоронну діяльність та інше. Ці курси отримали офіційне затвердження Міністерства освіти та були офіційно включені до навчальних програм, а їх викладання оплачувалось відповідними навчальними закладами. Крім того, ці центри пропонують навчальні курси з розвитку навичок медіації та ведення переговорів та видають медіаторам свідоцтва на додаток до дипломів про завершення аспірантури та професійного навчання. Крім того, вони рекламують та пропонують послуги медіації для населення, проте поки що основним джерелом їхніх доходів залишається навчання.

- Український центр порозуміння (згодом змінив свою назву – «Інститут миру і порозуміння»), який розпочав своє існування в 1994 році, як представник міжнародної організації Search for Common Ground («Пошук порозуміння»). Український Центр Порозуміння є ініціатором розвитку програм відновного правосуддя в Україні. У 2003 році благодійна організація «Український центр порозуміння» у співпраці з Верховним Судом України розпочала програму впровадження медіації у кримінальних справах у м. Києві. В межах цієї програми було успішно налагоджено партнерські стосунки із судовою системою, розроблено механізми співпраці з судами, підготовлено 20 медіаторів та напрацьовано практичний досвід медіації. Враховуючи досвід позитивної оцінки програми, Пленум Верховного Суду України протягом 2004 року доповнив свої постанови відповідними пунктами, які, зокрема, вказали на можливість впровадження в судовій практиці програм примирення між потерпілими і правопорушниками [50].

Мета Центру зосереджена на сприянні розвитку стабільного українського суспільства шляхом упровадження відновних практик і підходів. Серед відновних практик, які розвиваються Центром є: медіація та фасилітація; програми примирення потерпілих і правопорушників; кола правосуддя/примирення; сімейні конференції;

відкритий простір; інші практики побудови консенсусу. За час існування Інституту миру і порозуміння розробив та надалі впроваджує моделі шкільних служб порозуміння (120 шкіл), моделі безпечної громади (7 громад), тренінгову модель залученого навчання для дорослих (кілька сотень тренінгів), модель організаційного розвитку у відновному підході (більше ста сесій зі стратегічного планування, оцінювання організаційного потенціалу, модерацій процесів прийняття рішень). Розробив та впровадив курс з відновного правосуддя в Національній академії прокуратури та Національному університеті "Києво-Могилянська Академія" і це далеко не весь список [28].

Друга, менш чисельна група «народних» ініціатив медіації включає в себе різні компанії та самозайнятих осіб, що надають консультації з питань права, психології та організаційного управління і пропонують послуги медіації як елемент свого пакету послуг для клієнтів. Наприклад, низка юридичних фірм в Україні організували для своїх юристів навчання навичкам медіації та рекламують свої послуги з медіації [64].

Також на сьогоднішній день в Україні діє Національна асоціація медіаторів України (НАМУ)» (далі – ГО «НАМУ») є неурядовим неприбутковим професійним громадським об'єднанням у сфері медіації та вирішення конфліктів, яке об'єднує фізичних осіб. Діяльність ГО «НАМУ» поширюється на всю територію України.

Основною метою діяльності ГО «НАМУ» є сприяння становленню, використанню та поширенню медіації як особливого підходу до вирішення конфліктів у різних сферах життя, об'єднання фахівців у сфері медіації та розвитку професії медіатора на рівні кращих світових стандартів, захист спільних інтересів членів Асоціації та представництво їхніх інтересів в Україні та закордоном.

Асоціація має кількарічну історію плідної співпраці з міжнародними організаціями. ГО «НАМУ» залишається відкритою до співробітництва в тих сферах, де це відповідає її статутним цілям, потребам розвитку спільноти практиків позасудового вирішення конфліктів. ГО «НАМУ» співпрацює з Координатором проектів Організації з безпеки і співробітництва (далі – ОБСЄ) у підтримці розвитку

української спільноти експертів-медіаторів та фасилітаторів діалогу. Головна мета тут – подбати про те, щоб був у наявності місцевий експертний потенціал, який допомагатиме органам влади та різним спільнотам долати розбіжності, запобігати конфліктам або вирішувати їх. Ця співпраця полягає в наступному:

- з 2015 року за підтримки Координатора проектів ОБСЄ та у партнерстві з ГО «НАМУ» щороку проходить Форум медіаторів та фасилітаторів діалогу. В рамках цього заходу українська спільнота експертів, що спеціалізується на роботі з конфліктами, має можливість обмінятися власним досвідом, вивчити міжнародні кращі практики, спільно визначити виклики та напрями свого професійного розвитку на майбутнє. В основі ідеї Форуму лежить ініціатива Одеської обласної групи медіації (ООГМ) провести наприкінці 2014 року Міжнародну конференцію «Інструменти діалогу як засобу подолання кризових явищ: міжнародний досвід та перспективи застосування в Україні». Звіти та навчальні матеріали, онлайн майстер-класи Форуму можна подивитися тут:

- 2014: Міжнародна конференція "Інструменти діалогу як засобу подолання кризових явищ: міжнародний досвід та перспективи застосування в Україні";
- 2015: Форум медіаторів та фасилітаторів діалогу "Сприяння розвитку діалогової культури в Україні";
- 2016: Форум медіаторів та фасилітаторів діалогу "Сприяння розвитку діалогової культури в Україні" та Міжнародна конференція «Перехрестя діалогу: від спільних викликів до консолідованих зусиль»;
- 2017: Форум медіаторів та фасилітаторів діалогу "В пошуках майбутнього практик вирішення конфліктів в Україні".

- ГО «НАМУ» надавала експертну підтримку в розробці методології та проведенні діалогових форумів Координатора проектів ОБСЄ на сході України в 2015-2016 роках. Форуми мали на меті посприяти налагодженню конструктивної комунікації органів центральної влади зі спільнотами, постраждалими від конфлікту

на Донбасі. Також підтримуються зусилля Координатора проектів з впровадження діалогових підходів до реалізації реформ;

- Експерти ГО «НАМУ» долучилися до розробки та впровадження навчальної програми «Як ефективно спланувати та провести діалог» для початківців (онлайн курс та тренінги);
- Координатор проектів ОБСЄ підтримав низку ініціатив ГО «НАМУ», допоміг розробити онлайн-реєстр медіаторів, оновлений сайт та концепцію Кодексу етики медіатора.

Завдяки підтримці американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку розвитку (USAID) і реалізованої в рамках Проекту «Справедливе правосуддя» та Програми реформування сектору юстиції «Нове правосуддя», ГО «НАМУ» з метою розбудови в Україні альтернативних судочинству методів вирішення суперечок були проведені наступні заходи:

- в серпні – жовтні 2017 році проведено на загальноукраїнському рівні обговорення проекту Кодексу етики медіатора, підготовано документ до схвалення спільнотою медіаторів;
- ознайомитися із досвідом США щодо впровадження альтернативних методів вирішення суперечок та ознайомити з ним українську спільноту медіаторів.

Не менш важливим кроком розвитку медіації в Україні є створення Кодексу етики медіатора, який був розроблений декількома центрами.

Національна асоціація медіаторів України розробила кодекс етики від 7 грудня 2017 року та визначила, що метою цього Кодексу є встановлення етичних основ та стандартів діяльності медіатора задля забезпечення єдиних вимог до надання медіаторами якісних послуг (допомоги) з медіації в Україні. Він був розроблений в рамках діяльності ініціативної групи практикуючих медіаторів з різних куточків України на основі та враховуючи Європейський кодекс етики, міжнародну практику та власний досвід. Щодо дотримання даного кодексу – члени ГО «НАМУ»

дотримання норм кодексу є обов'язком, а інші організації та об'єднання мають право вільно визнавати цей Кодекс та брати його за основу при розробці власних етичних стандартів [53].

Український центр медіації розробив Кодекс етики медіатора на основі Європейського Кодексу медіаторів (European Code of Conduct for Mediators). European Code of Conduct for Mediators – результат плідної співпраці ініціативної групи медіаторів-практиків, які представляють більш ніж 30 європейських організацій. Кодекс розроблений при підтримці Європейської Комісії і затверджений на конференції у Брюсселі 02.06.04 році.

Можемо спостерігати, що Україна намагається робити кроки задля успішного функціонування медіації і створення Кодексу етики медіатора, який є важливим документом та встановлює етичні стандарти діяльності медіатора, але чи є правильним створення даного Кодексу лише на рівні центрів, які мають обов'язковість лише для членів організації, а для інших - диспозитивний характер. Наша відповідь – ні, адже доцільно створити єдиний Кодекс етики медіатора, який буде розповсюджуватися на всіх медіаторів, тому що даний документ є фундаментом для створення ефективно працюючої процедури медіації.

Щодо застосування медіації у сфері інтелектуальної власності, то на сьогодні можна також застосовувати процедуру медіації в окремих категоріях спорів з інтелектуальної власності. Так, відповідно до процедур міжнародної некомерційної організації (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers) є можливість застосування медіації з вирішення доменних спорів, що вважається найбільш ефективним позасудовим механізмом вирішення спорів цієї категорії. Застосування цієї процедури можливе в будь-якому акредитованому арбітражному органі, однак найбільш популярним залишається Центр Всесвітньої організації інтелектуальної власності з арбітражу та посередництва (далі – Центр ВОІВ). Основними процедурами, доступними для сторін, які звертаються до даного Центру є:

- медіація (процедура, за якої незалежний посередник – медіатор – сприяє

- вирішенню спорів між сторонами);
- арбітраж (процедура, яка передбачає передачу спору на розгляд одного чи декількох арбітрів, які приймають рішення, яке є обов'язковим до виконання для сторін);
 - пришвидшена процедура арбітражу (процедура вирішення спору відбувається значно швидше та є більш заощадливою з точки зору залучених коштів);
 - вирішення спору експертом одноосібно (процедура полягає у передачі спору на вирішення експерту, однак, без заслуховування позицій сторін) [32, с. 359].

Запорукою успіху медіації під час вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності є специфіка об'єктів ІВ, що полягає у їх нематеріальності. Завдяки цьому у сторін медіації є майже необмежені можливості для маневрування під час напрацювання взаємоприйняттого рішення. Крім того, не менш важливе значення для сторін має конфіденційність медіації.

Важливе значення для поширення застосування медіації у спорах з питань ІВ має діяльність Центру ВОІВ з арбітражу та посередництва. Центр був заснований у Женеві в 1994 році з метою сприяння врегулюванню спорів в сфері ІВ завдяки застосуванню альтернативних процедур.

З моменту створення Центру ВОІВ з арбітражу та посередництва консультує сторони та їх представників щодо шляхів врегулювання спорів без звернення до формальних судових процедур, а також забезпечує доступ до ефективних та економічних процедур альтернативного врегулювання спорів. Предметом врегулювання є як договірні спори (наприклад, ліцензійні договори на програмне забезпечення, договори на розповсюдження фармацевтичної продукції, договори на проведення досліджень та розробок, тощо), так і позадоговірні спори (наприклад, порушення патентних прав чи прав на торговельну марку, тощо). В такі спори, як правило, залучені сторони, що базуються в різних юрисдикціях.

Для кожної з процедур Центру ВОІВ розроблено відповідні правила. Зокрема, проведення процедури посередництва (медіації) регулюється Правилами ВОІВ з посередництва, що складаються з 27 статей та встановлюють мінімальні стандарти такої процедури. Правилами визначається порядок ініціювання процесу посередництва, порядок призначення посередника, порядок визначення гонорару посередника, порядок розподілу витрат на посередництво, вимоги щодо конфіденційності, тощо.

В рамках процедури посередництва нейтральний посередник допомагає сторонам напрацювати взаємоприйнятне рішення. Направлення на посередництво ВОІВ є консенсуальним. Посередництво ВОІВ може мати місце тільки, якщо обидві сторони під час укладення відповідного договору домовилися про те, що спір у разі його виникнення буде переданий на медіацію (медіаційн застереження), або у разі укладення сторонами спору окремої угоди про проведення процедури посередництва. При цьому ВОІВ виконує виключно адміністративну функцію, що полягає у наданні сторонам спору допомоги у виборі та призначенні посередника; визначенні розміру гонорару медіатора на основі консультацій з сторонами і посередником; забезпеченні приміщення для проведення процедури медіації, тощо.

Слід окремо відзначити, що діяльність Центру арбітражу й медіації ВОІВ стає все більш професійною, і по відношенню врегулювання спорів, пов'язаних із складними об'єктами права інтелектуальної власності. Так, починаючи з 2009 року, спори, що стосуються кінемато-графічних творів, розглядаються із застосуванням спеціально створених правил вирішення спорів, які враховують особливості галузі.

Сторони, що вирішували спори за допомогою даного Центру належать до різних юрисдикцій, включаючи Австрію, Китай, Францію, Німеччину, Угорщину, Індію, Ірландію, Ізраїль, Італію, Японію, Нідерланди, Панаму, Іспанію, Швейцарію, Сполучене Королівство та Сполучені Штати Америки. Центр пропонує загальний огляд описових (наочних) прикладів посередницьких та арбітражних справ, що були ним розглянуті.

Україна з ВОІВ має вже достатньо довготривале співробітництво щодо захисту та покращення системи захисту прав ІВ, але незважаючи на це в нашій країні лише іде процес становлення правової основи інституту медіації та знайомства суспільства з даним способом захисту своїх прав.

Ефективність проведення процедури посередництва у спорах з інтелектуальної власності доведено досвідом її застосування. За офіційною статистикою, наведеною на сайті Всесвітньої організації інтелектуальної власності 70 % спорів вирішуються за результатами проведення процедури посередництва [61].

Розглянемо більш детально, які ж спори в Україні можна вирішити за допомогою медіації.

Так, на думку Г. О. Ульянової, спори у сфері інтелектуальної власності, вирішення яких можливе за допомогою процедури медіації, можна поділити на декілька категорій, а саме:

1. спори, які виникають між суб'єктами права інтелектуальної власності й користувачами у зв'язку з невиконанням чи неналежним виконанням договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. В даному випадку застосування медіації можливе ще на стадії укладення договорів, за умови, коли сторони не можуть дійти згоди щодо істотних та додаткових умов договору;
2. спори, які виникають щодо надання правовласником дозволу третім особам на використання об'єктів інтелектуальної власності, також у примусовому порядку за рішенням суду тощо;
3. при вирішенні конфліктних ситуацій, які виникають у зв'язку з використанням об'єктів інтелектуальної власності без згоди правовласника.

Також, залежно від категорії об'єктів права інтелектуальної власності, права на які порушені, медіація застосовується при:

- 1) порушенні авторських і суміжних прав;

- 2) порушенні прав промислової власності;
- 3) порушенні прав на засоби індивідуалізації [65; с. 67].

I. Василенко визначає такі види спорів, які вирішуються за допомогою медіації:

- щодо ліцензування та передачі прав інтелектуальної власності;
- щодо порушень прав інтелектуальної власності;
- щодо права власності на винахід, тобто коли саме працівник розробив винахід – у свій власний час або в робочий;
- щодо авторства на винахід, якщо третя сторона зробила суттєвий внесок, та інші [16].

Сама ж процедура медіації щодо розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності включає наступні етапи:

1. Укладення договору про проведення медіації;
2. Виклад претензій сторін та можливих шляхів вирішення спору
3. Пошук причин спору.
4. Розробка методів досягнення консенсусу.
5. Підписання сторонами угоди за результатами медіації.

Можемо спостерігати, що загальні етапи процедури медіації не є відміними від етапів процедури у сфері інтелектуальної власності.

В нашій країні існує загальне регулювання права ІВ нормами Загальних положень про право ІВ ЦК України, Спеціалізованими главами ЦК України та рядом інших спеціалізованих нормативно-правових актів стосовно різних об'єктів ІВ. Але саме регулювання питання щодо застосування медіації як виду захисту прав ІВ є невирішеним питанням. Тому на сьогоднішній день вважаємо за необхідне – закріплення законодавчої бази щодо питання регулювання інституту медіації. Вище було згадано, що в українському законодавстві існує проект Закону «Про медіацію»

№ 3665 від 17.12.2015 року, який станом на сьогодні є в очікуванні його прийняття.

Висновки до Розділу 2

Медіація як самостійний інститут з'явилася в другій половині ХХ століття. Ми розглянули досвід таких країн як: США, Австрія, Англія – це країни в яких медіація з'явилася першою, далі були країни Європи - Франція, Німеччина, Польща, Бельгія, Італія, Австрія та Швейцарія.

Розглянувши досвід першопочатківців, а саме США, Австрії та Англії можемо підкреслити те, що ці країни вже давно і досить часто застосовують медіацію як спосіб захисту своїх прав, в тому числі й прав ІВ. Перераховані вище країни мають досвід в практичному застосуванні даного інституту, законодавчу базу, спеціалізовані центри з акредитації медіаторів і популяризації медіації та заохочення зі сторони суддів до застосування медіації сторонами у вирішенні спорів.

Стосовно Європейських країн, важливо відмітити те, що хоча вони й не були першопрохідцями у застосуванні цього інституту, але на сьогодні вони не поступаються у розвитку даної сфери вирішення спорів, адже медіація є популярним та ефективним способом серед цих країн. Ми можемо бачити, що Європейський досвід є чималим у сфері медіації, багато країн мають свій спеціалізований закон про медіацію, а ті що не мають, то регулюють медіацію міжнародними актами та внутрішніми кодексами країни. Також ці країни створюють відповідні органи задля ефективного функціонування та використання медіації.

Розглянувши становлення та застосування медіації в Україні, слід зазначити наступне:

- першою спробою реалізувати медіацію в Українську правову систему було внесення до Верховної Ради України проекту Закону “Про медіацію” у 2010 році, на жаль він досі не є прийнятим законом, але прийняття його

буде великим кроком для нашої країни в сфері розвитку інституту медіації;

- існувало багато іноземних проектів, які були спрямовані на розвиток медіації в Україні, але більшість з яких були провалені з причини недовіри з боку держави та громадян до даної процедури;
- Україна стоїть лише на початку шляху становлення медіації;
- в Україні створено декілька центрів, мета яких полягає у наданні послуг у сфері медіації та популяризації медіації, тобто поширення необхідної інформації у маси;
- такими центрами є ГО «НАМУ», Український центр медіації, Інститут миру і порозуміння, з яких два перших центра розробили Кодекс етики медіатора на основі Європейського Кодексу медіаторів (є не обов'язковими до виконання).

Вважаємо за необхідне перерахувати позитивні сторони застосування медіації, як захисту прав ІВ:

- самостійне прийняття рішення сторонами стосовно спору та успішне збереження ділових стосунків, що дозволить у подальшому отримувати дохід від комерціалізації об'єктів права ІВ;
- економія часу та грошей, в порівнянні з судовим процесом;
- існує велика перевага для осіб, які бажають зберегти інформацію щодо спору конфіденційною, адже одним із першочергових принципів медіації є конфіденційність. А дана перевага може ще й врятувати одному із суб'єктів репутацію.
- процедура медіації є неформальною, що набагато спрощує її процес.

РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1. Перешкоди на шляху створення нормативно-правової бази іституту медіації у сфері права інтелектуальної власності

В Україні спосіб вирішення спорів із залученням посередників має історичну традицію, яка спирається в т.ч. на національний менталітет. Українському характеру притаманні такі риси: демократичність, любов до волі, емоційність, прагнення до справедливості, культ родини та жінки, толерантність до оточуючих. Більшість дослідників схиляється до того, що українці за своєю суттю інтроверти, тобто спрямовані на власний психічний світ, на проблеми насамперед власного соціуму. Саме тому в українському суспільстві родина, найближчі родичі мають велику цінність. Важливо зауважити, що інтровертність виявляється в миролюбності, неохильності до агресії та насильства, зосередженні на власній внутрішній свободі. Певна закритість для зовнішнього світу породжує особистісну стриманість, витримку і наполегливість. Практично всі дослідники визначають таку характерну рису українців, як індивідуалізм, який виражається в неприйнятті тиску влади. Вказані психологічні риси української ментальності безумовно є важливими чинниками для сприйняття альтернативних способів вирішення суперечок. Тож сьогодні медіація як технологія альтернативного врегулювання спорів могла б стати ідеалом компромісного вирішення спорів як правовий механізм мирного врегулювання конфлікту, за якого посередник працює не з протилежними позиціями, а з інтересами сторін, які прагнуть до порозуміння [56; с. 32].

Розглянемо негативні фактори, що можуть гальмувати впровадження медіації в Україні. Треба звернути увагу на певні прогалини в сучасному вихованні новітнього

покоління: зі школи не вчать тому, що кооперація (не плутати з колективізмом) приносить вигоду всім, а також тому, що причина має слідство. Тому, коли діти виростають, то вони діють у рамках свого вузького егоїстичного цілепокладання. Як наслідок, кожен раз ми дивуємося, що нас хтось не зрозумів, недооцінив, не розкрив наш талант, не пішов нам назустріч. А нічого дивного в цьому немає. Просто потрібно вивчати самих себе і навколишній світ. Розуміння породжує адекватність, адекватність – правильну дію, правильна дія – позитивний результат. Часто ми не намагаємося зрозуміти мотиви оточуючих, щоб через усвідомлення їх інтересів діяти таким чином, щоб завдавати мінімальної шкоди своїм інтересам, а ще краще – примножувати їх.

Незайвим буде згадати про насадження суспільству думки про суд як єдине місце розгляду суперечок. Неготовність широких верств населення сприймати медіацію як альтернативу державному судочинству викликана насамперед відсутністю об'єктивної інформації про можливості та переваги медіації. Основою всіх існуючих сумнівів щодо обґрунтованості та правомірності функціонування відновного правосуддя є загальні глобальні питання ставлення до права як феномену та соціального явища. Однак ламання стереотипів є вкрай важливим для сприйняття нетрадиційних, нестандартних підходів до вирішення соціальних конфліктів [18; с. 110].

Отже, ми можемо виділити такі сновні проблеми внесення медіації в Україну:

- недовіра осіб до такого підходу, а саме до посередника і в тому числі сторін один до одного;
- сумніви щодо конфіденційності процесу;
- низька культура проведення переговорів.

Це далеко не вичерпний прелік проблем, які постають перед нами в період зародження та впровадження інституту медіації.

Об'єктивно багато українців елементарно не освідчені щодо такого явища, як медіація. Тож необхідна популяризація медіації як такої, не тільки в науковій царині або в рамках підготовчих і тренінгових центрів, медіатори повинні виходити на широкий загал з метою ознайомлення з поняттям та механізмами застосування медіації. В Україні існує проблема недостатнього забезпечення кількості професійних медіаторів, які б могли надавати послуги клієнту на якісному рівні. Склалася така ситуація, в якій медіацією займалися в основному психологи, соціологи, соціальні працівники, які проходили спеціальні навчальні курси з конфліктології. Для юристів – це відносно нова площина діяльності. Підготовка професійного корпусу медіаторів має стати обов'язком держави, адже розвиток приватної медіації зможе знизити рівень завантаженості судової системи.

Ясиновській І.В. в своїй роботі «Проблеми впровадження та проведення медіації в Україні» зазначає, що впровадження медіації в Україні здійснюється малими кроками, в порівнянні з іншими державами-сусідами, зокрема Білоруссія, Грузія. Та визначає причини, які заважають у розвитку медіації:

1) низька правова культура населення. Без правової культури неможливе здійснення правової реформи, забезпечення нормальної життєдіяльності суспільства, особистості [41, с. 306].

Саме завдяки вдосконаленню правової культури повинен відбуватися певний прогрес у суспільстві. Складовими цього прогресу є створення та охорона правових цінностей, що забезпечують безконфліктне існування суспільства. Тому в цьому аспекті важливим є розвиток інституту медіації. Однак сьогодні Україна характеризується далеко не високим рівнем правової культури, що суттєво заважає впровадженню нових прогресивних інститутів;

2) низький рівень довіри до даної послуги. Неготовність широких верств населення сприймати медіацію як альтернативу державному судочинству викликана насамперед відсутністю об'єктивної інформації про можливості та переваги медіації. О. Геселев слушно зазначив, що основою всіх існуючих сумнівів щодо

обґрунтованості та правомірності функціонування відновного правосуддя є загальні глобальні питання ставлення до права як феномену та соціального явища. Однак ламання стереотипів є вкрай важливим для сприйняття нетрадиційних, нестандартних підходів до вирішення соціальних конфліктів. Вбачають, що така позиція є цілком слушною і щодо запровадження інституту медіації [18, с. 112];

3) недостатня поінформованість суспільства в цілому, і громадян зокрема, про медіацію, її переваги як альтернативного судовому розгляду. У своїй статті «Компанія з інформування про медіацію в Україні» Алеш Залар наголошує, що широкий загал в Україні не має достатньої інформації про різні способи розв'язання конфліктів, включно з медіацією. Внаслідок цього громадяни й далі звертаються в суди із приводу виниклих суперечок, у той час як їхні проблеми можна було б простіше врегулювати шляхом медіації. Досі єдиним способом одержання інформації для широкої публіки є газети й телебачення. У судах немає інформаційно-довідкових відділів або бюро з питань медіації, відповідальних за надання інформації широкій публіці. Окрім брошур про медіацію, випущених деякими неурядовими організаціями, інших інформаційно-реklamних матеріалів (плакатів, рекламних листків, різних звітів, інформаційних бюлетенів, відео) не існує [12; с. 52];

4) позиції сторін, які не бажають іти на компроміс. Медіація, одним із базових принципів якої є добровільність виконання учасниками примирної угоди, розрахована на свідомих та добросовісних учасників врегулювання конфлікту, які психологічно готові до компромісу. Основними критеріями при цьому мають бути вміння особи домовлятися, налагоджувати взаємини з іншими особами, комунікабельність. На жаль, в Україні досі панує метод силового вирішення питань. Очевидно, що вся справа в менталітеті наших громадян. Дуже багато хто вважає, що сісти за стіл переговорів – значить показати свою слабкість, втратити обличчя перед партнером. Кожен думає тільки про достоїнства власної позиції або власного становища і про слабкості свого опонента. Поширення практики застосування медіації в Україні ускладнюється наявністю в нашій культурі правової установки на вирішення проблем з позиції сили чи влади та уникнення особистої відповідальності за те, що

відбувається, тенденції шукати винного ззовні. З іншого боку, медіація має досить сприятливий ґрунт внаслідок такої особливості української самосвідомості, як велика значимість взаємовідносин між людьми [56, с. 32];

5) специфіка національного правосуддя. Відповідно до Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. З цієї позиції судовий захист в Україні визнається пріоритетним завданням, вирішення якого має велике значення для відновлення порушених прав та інтересів юридичних і фізичних осіб. Практика показує, що в українському суспільстві сформувалась усталена думка про те, що не самі учасники конфлікту, а хтось інший (держава) має вирішувати спірні відносини і що саме обов'язковість судового рішення є єдиним дієвим способом вирішення спору [70; с. 261-263];

б) низький рівень співпраці з міжнародними організаціями. Міжнародна співпраця дуже важлива для обміну досвідом, а також для забезпечення можливості порівняти розвиток інституту медіації в різних країнах. В Україні вона поступово формується і проявляється, на жаль, лише в поодиноких проектах. У Розділі II ми розглядали проекти, які були проведені в Україні з підтримкою міжнародних організацій, але їх чисельність та фінансування не є достатніми та успішними задля ефективного функціонування та розвитку медіації в нашій країні.

7) відсутність спеціалізованого законодавства. Слід зазначити, що на даному етапі впровадження медіації в Україні відбувається процес створення спеціалізованого законодавства у сфері медіації.

Чому ми ставимо акцент саме на захисті прав ІВ, як сферу, яка потребує захисту з боку процедури медіації. Тому що саме ця сфера набирає оберти свого розвитку в Україні та й в усьому світі в цілому. Захист прав ІВ є необхідною частиною в економічному розвитку країни. З прикладу іноземних країн, де економіка на високому рівні, ми бачимо, що діяльність державних органів спрямована на пошук ефективних способів захисту прав ІВ. І саме медіація в багатьох країнах, які були розглянуті в нашій дисертації, показує свою успішність у вирішенні даної категорії

спорів. Тому, для України досвід зарубіжних країн є необхідною складовою, за допомогою якої ми зможемо створити ідеальну систему задля захисту прав ІВ.

З вище викладено, ми можемо спостерігати, що задля впровадження медіації, яка створена для спрощення вирішення різноманітних спорів, у тому числі й спорів у сфері ІВ, необхідно провести заходи, спрямовані на вирішення проблем, які постають перед нашою країною:

- 1) здійснення правової освіти населення з метою вирішення проблеми низької правової культури населення;
- 2) доведення інформації до суспільства щодо переваг медіації задля підвищення довіри з їх боку до процедури медіації;
- 3) залучення більшої кількості міжнародних програм із впровадження медіації в країні, та активна участь державних органів і громадських організацій у них;
- 4) створення мережі центрів підготовки медіаторів, в яких майбутні медіатори будуть отримувати необхідні знання та навички;
- 5) прийняття спеціального законодавства - закону про медіацію та відповідних статей в Кодексах України, які буду регулювати загальні питання медіації, але не суперечити основному закону аби не виникали колізії.

Важливо зазначити нормативно правові акти, які вказують на те, що Україна намагається впровадити медіація як спосіб захисту прав ІВ і не тільки:

- Указ Президента України «Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» від 10.05.2006 р.;

- Програма співробітництва між Державною службою інтелектуальної власності (ДСІВ) та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) на 2014-2016 року від 30.09.2014 р.;
- Директива № 2008/52/ЄС від 21.05.2008 р.;
- проект Закону України «Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 р.

Варто відмітити, що існують міжнародні акти рекомендаційного характеру, норми яких буде доцільно впровадити у національне законодавство. Наприклад, Модельний Закон ЮНСІТРАЛ про міжнародну примирну процедуру 2002 р., який був взятий за основу для національного законодавства щодо медіації 26 країнами світу, та «Принципи для осіб, які застосовують альтернативні способи вирішення спорів».

3.2. Застосування досвіду зарубіжних країн у сфері інтелектуальної власності щодо захисту прав через медіацію

Ознайомившись з іноземною практикою, ми дійшли до висновку, що успішне функціонування медіації залежить здебільшого від існуючої законодавчої бази, а саме спеціалізованого закону, який буде регулювати процес медіації, визначати принципи, права і обов'язки сторін, етапи процесу, можливу відповідальність, вимогу до посередника та інші важливі питання.

На сьогоднішній день в Україні немає відповідного спеціалізованого законодавства, яке регулювало б вищеперераховані питання. Але незважаючи на це, все ж було створено проект Закону України «Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 року, який на сьогоднішній день є не прийнятим. Метою законопроекту є запровадження на законодавчому рівні інституту медіації в Україні шляхом імплементації кращих європейських та світових стандартів медіації. Основним

завданням зазначеного проекту Закону є визначення правових основ надання послуг медіації на професійних засадах, поширення практики мирного вирішення спорів несудовими методами з метою розвантаження судів та забезпечення збалансованих взаємовідносин між інститутом медіації та судовою системою.

Зробивши аналіз даного законопроекту, вважаємо за необхідне запропонувати деякі поправки та пропозиції.

Перша стаття проекту стосується правового регулювання медіації, пропонуємо внести поправки та зазначити, що медіація здійснюється відповідно до Конституції України, даного Закону, міжнародних правових актів, які ратифіковані Україною та інших законів і підзаконних актів України, прийнятих відповідно до цього Закону.

Відносно другої статті, де зазначається основні визначення, врахувавши пропозиції, необхідно внести такі зміни:

Медіація – це конфіденційний процес вирішення спору, в якому добровільно бере участь дві або більше сторони та медіатор з обов'язком вирішення спірного питання, що виражає самостійність сторін у прийнятті рішення, яке задовольнить усіх сторін спору.

Медіатор – це незалежна та нейтральна сторона, яка супроводжує та сприяє вирішенню спору.

Наше формулювання зумовлене тим, що на нашу думку необхідно зазначити, що сам процес медіації являє собою конфіденційність та добровільність для сторін-учасників. Стосовно структурованого процесу, то це не коректне висловлювання, яке може збентежити учасників, адже воно не несе в собі значення гнучкого і неформального процесу, яким і повинна бути медіація. Також не потрібно зазначати, що це позасудовий спосіб захисту, адже створення даного закону має бути правовою основою для медіації, яка може виступати при різних умовах, як позасудова, досудова та судова. Не обов'язковим є у визначенні медіатора зазначити, що це посередник, тому що ці слова є тотожними.

Стаття третя проекту Закону України “Про медіацію” №3665, яка визначає сферу застосування медіації також має свої недоліки. По-перше, не слід використовувати термін “конфлікт (спір)”, коли вище в даному законі, а саме у ст. 2 дається визначення спору, яке включає у себе конфлік, тож доцільнішим буде використання терміну “спір”. По-друге, частина 2 цієї ж статті говорить про те, що Закон України “Про медіацію” поширюється й на конфлікти за участю нерезидентів, але не зазначено важливої деталі, що необхідне застосування не тільки даного Закону, а ще міжнародних актів, що були підписані країною нерезидента та ратифіковані Україною.

Частина 1 статті 13 проекту Закону “Про медіацію” №3665 передбачає добровільне укладення письмової форми, що може значно зменшити відсоток виконання даних договорів, тому пропонуємо письмову форму затвердити обов’язковою, аби у сторін не виникало бажання ухилитися від умов договору.

У частинах 3 - 4 статті 17 проекту Закону України «Про медіацію» № 3665 зазначається, що медіатор після підготовки отримає сертифікат (свідоцтво тощо) про спеціальну підготовку з медіації. Вважаємо за необхідне виключити таке твердження як «сертифікат (свідоцтво тощо)», адже потрібно чітко визначити тип документа, який буде підтвердженням підготовки медіатора. Не менш важливе питання, яке необхідно зазначити в даній статті це навчання та підвищення кваліфікації медіатора.

Частина 2 ст. 20 Закону «Про медіацію» № 3665 визначає, що сторона може звернутися зі скаргою на дії або бездіяльність медіатора, але відсутні вимоги до цієї скарги, такі як зміст скарги, норми на які може посилатися сторона.

Як вище зазначалося, що Закон України «Про медіацію» повинен забезпечити певну правову основу для проведення медіації та її застосування, вважаємо за необхідно передбачити даним Законом право сторін звернутися до медіації на будь-якому етапі спору:

1) ще до виникнення спору, наприклад, включивше медіаційне застереження у договорі;

- 2) після виникнення спору, шляхом укладання договору про врегулювання спору за допомогою медіації;
- 3) та на будь-якому етапі судового процесу.

Тож, відмітимо, що це лише незначні, але на нашу думку вагомі пропозиції, задля кращого функціонування Закону України “Про медіацію” № 3665 у майбутньому, також необхідно ознайомитися з існуючими подібними законами інших країн аби вдосконалити нашу модель Закону для ефективної роботи інституту медіації.

У попередньому розділі, ми зазначали, що в Україні не існує єдиного Кодексу етики медіатора, а існують створені центрами Кодекси, які відрізняються за змістом один від одного та не несуть обов’язкового характеру, а також у нас відсутній єдиний підхід до правил проведення медіації. Вважаємо, що гарним підґрунтям під час створення даних нормативних актів буде іноземний досвід.

Для єдиного Кодексу етики медіатора необхідно звернутися до Європейського кодексу етики медіатора, який вище згадувався в нашій роботі, а також звернути увагу на вже створенні Кодекси українськими центрами.

Щодо Правил проведення медіації, то при створенні будуть доречними такі іноземні акти, як Правила ВОІВ з посередництва та Модельний Закон ЮНСІТРАЛ про міжнародну примирну процедуру. Ми можемо спостерігати на успішність вирішення спорів медіацією під час застосування Правил ВОІВ щодо спорів у ІВ. Тому можна впевнено стверджувати, що використання досвіду цих міжнародних та успішних організацій забезпечить ефективне функціонування медіації.

Взагалі варто відмітити, що Положення Правил ВОІВ з посередництва є для нас актуальними та важливими, оскільки Україна поставила перед собою ціль розвитку захисту прав, зокрема й прав ІВ.

Стосовно оплати послуг медіації, то буде доцільним все ж виставити певні рамки на законодавчому рівні, задля уникнення зловживання з боку усіх учасників

процесу. Гарним прикладом може слугувати Центр ВОІВ, адже цим Центром визначена однозначний розмір адмін внеску та гонорару медіатора, з урахуванням розміру спору та з вищначенням способу оплати. Дана інформація є доступною на сайті Центру ВОІВ.

Хотілося б звернутися до питання захисту прав ІВ за допомогою медіації, на сьогоднішній день даний спосіб в Україні є не надто безпечним та не викликає довіри у суспільства, тому перед використанням даного способу захисту, потрібно враховувати добросовісність сторони та об'єкт, який ви прагнете захистити. Медіацію, ми можемо застосувати до будь-якого об'єкту прав ІВ і задля уникнення неприємних ситуацій, як ми зазначали під час аналізу проекту Закону України «Про медіацію» № 3665, якщо буде обов'язкова письмова форма договору про медіацію, ми зможемо уникнути цих проблем, шляхом зазначення в цьому договорі предмету та підстав спору, кожної зі сторін. І цей договір буде не конфіденційним і може бути використаним у випадку необхідності звернення до суду.

Отже, медіація є ефективним способом вирішення різних спорів, у тому числі й спорів ІВ. Але задля функціонування даного інституту необхідно створити законодавчу базу, яка буде регулювати усі необхідні питання, у тому числі й необхідні вимоги до особи медіатора та не менш важливою умовою є добросовісність сторін, які прагнуть врегулювати спір та залишити свою репутацію чистою.

Висновок до Розділу 3

Медіація, як відомо з міжнародного досвіду, є ефективним способом вирішення спорів у різних сферах, в тому числі й у сфері ІВ. Тож сьогодні медіація в Україні як технологія альтернативного врегулювання спорів могла б стати ідеалом компромісного вирішення спорів, як правовий механізм мирного врегулювання

конфлікту, за якого посередник працює не з протилежними позиціями, а з інтересами сторін, які прагнуть до порозуміння.

На жаль, в Україні існують негативні фактори, що гальмують розвиток та впровадження медіації.

Задля впровадження медіації необхідно вирішити проблеми, які є перешкодою для її функціонування, застосувавши певну низку необхідних заходів.

Треба відмітити, що в Україні були спроби впровадити медіацію це відображається у прийнятих актах, туди відносяться, як внутрішні акти, так і міжнародні.

Провівши аналіз спеціалізованого проекту Закону України «Про медіацію» № 3665, вважаємо за необхідне запропонувати такі поправки:

- встановити обов'язкову письмову форму укладення договору задля зменшення ухилень від виконання його умов;
- визначити чіткий тип документа, який підтверджує підготовку медіатора;
- встановити основні вимоги до змісту скарги, яка направлена на оскарження дій або бездіяльності медіатора;
- та інші поправки, які були згадані.

Створення спеціалізованого Закону для України є важливим кроком ля ефективної роботи медіації, але як вище зазначалося він повинен стати правовою основою та регулювати загальні питання, а для більш конкретизованих питань повинні бути створенні окремі процесуальні акти – Кодекс етики медіатора, Правила проведення медіації та інші.

Вважаємо за необхідне також створити Кодекс етики медіатора, який буде єдиним та затвердженим на законодавчому рівні. За приклад доречно звернутися до Європейського кодексу етики медіатора та існуючі кодекси, котрі створені українськими центрами.

Єдиного підходу до правил проведення медіації ми не маємо, тому іноземні акти такі як - Правила ВОІВ з посередництва та Модельний Закон ЮНСІТРАЛ про міжнародну примирну процедуру будуть доречними у створенні власних Правил проведення медіації. Стосовно оплати медіації, гарним прикладом виступає Центр ВОІВ адже цим Центром визначена однозначний розмір адміністративного внеску та гонорару медіатора, з урахуванням розміру спору та з вищначенням способу оплати. Дана інформація є доступною на сайті Центру ВОІВ.

Хоч Україна стала членом Центру ВОІВ вже у 1970 році. Проте, незважаючи на здійснення Україною та Центру ВОІВ спільних дій, спрямованих на удосконалення українського національного законодавства у сфері ІВ з урахуванням досвіду, набутого іншими державами, і міжнародних тенденцій гармонізації, Україна лише починає розбудовувати інститут медіації саме як спосіб захисту прав ІВ.

Отже, медіація, як вид альтернативного захисту ІВ в Україні лише починає свій розвиток і для цього розвитку необхідні такі умови як добросовісність та бажання компромісу з боку учасників процесу.

ВИСНОВКИ

Право ІВ має велике значення, як для держави в її економічному розвитку, так і для суспільства. Тому відповідний захист прав ІВ є першочерговим питанням. Дослідивши досвід зарубіжних країн, ми можемо стверджувати, що ці права захищаються як в судовому порядку, так і за допомогою альтернативних способів вирішення спорів, а саме медіацією, яка показала себе як ефективний інститут для захисту порушених прав на міжнародній арені.

У магістерській дисертації було досліджено інститут медіації як альтернативний спосіб захисту прав ІВ, його недоліки в українській правовій системі та пропозиції щодо застосування зарубіжного досвіду задля його вдосконалення. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій.

Першопрохідцями у впровадженні та застосуванні медіації у її сучасному розумінні відбулося в таких країнах як США, Великобританія та Австралія. Однією з причин розвитку медіації стала недовіра суспільства до судової системи країни та бажання створення більш швидкого та економічного способу вирішення спорів. Наступниками в застосуванні медіації були Європейські країни, які хоча й почали свій розвиток в питанні застосування медіації пізніше, ніж вище перераховані країни, але наразі є доволі розвинутими в цьому питанні та мають такі ж ознаки становлення інститут медіації.

Для України досвід цих країн у сфері застосування медіації, як способу захисту прав, у тому числі й прав ІВ, є безцінним та допоможе створити власну ефективну систему застосування даної процедури.

Також прикладом ефективності медіації у вирішенні спорів можуть слугувати такі міжнародні організації як: Міжнародний інститут по запобіганню і вирішенню конфліктів та Центр ВОІВ з арбітражу та посередництва. В роботі було встановлено, що досвід цих організацій є необхідним задля створення ефективною системи в нашій країні. Положення Правил ВОІВ з посередництва є для нас актуальними та важливими, оскільки Україна поставила перед собою ціль розвитку захисту прав, зокрема й прав ІВ. Відомим фактом є те, що політика всім відомого Центру ВОІВ передбачає відкритість тобто доступ до інформації та джерел щодо посередництва, крім цього є можливість відвідувати семінари для медіаторів, які організовує Центр. Таким чином, звернення до відкритої інформації та відвідування семінарів направлених на поглиблення знань та навичок у сфері захисту прав ІВ, буде гарним поштовхом для розвитку медіації не тільки в цілому, а й у сфері захисту прав ІВ включно.

Щодо України необхідно відмітити, що медіація перебуває на етапі свого розвитку. В країні існують та функціонують громадські організації, які надають послуги посередництва, популяризують її серед суспільства та сприяють становленню як інституту в державі.

Національне законодавство України не має необхідної бази задля вирішення спорів у сфері ІВ, тому судовий захист не завжди дає результат, який особа може очікувати. Ось чому необхідність альтернативного вирішення спору, а саме медіації є таким необхідним, тому що шляхом застосування даної процедури особи діють лише в свої інтересах та враховуючи позиції один одного.

Дослідження в дисертації показали, що в Україні відсутній спеціалізований закон, єдиний кодекс медіатора та Правила проведення медіації. На сьогоднішній день є лише спроби зробити це, у вигляді проекту Закону України “Про медіацію” № 3665 та кодексів створених громадськими організаціями, які мають дію лише на учасників даних організацій. Тому, для функціонування медіації в Україні є необхідним створення та удосконалення існуючих правових актів.

В Україні проведення медіації без регулювання її на законодавчому рівні неможлива, адже однією із проблем, яка стоїть на шляху запровадження даного інституту є правова культура населення, і тому вирішення спору може відбуватися не зовсім чесним шляхом та основна ціль якого буде ухилення від відповідальності.

Позитивні аспекти медіації є не лише для суспільства, а й для судової системи, адже дана процедура може розвантажити роботу суддів, що дасть змогу звернути увагу на більш складні та серйозні справи, які неможливо вирішити за допомогою посередництва.

Треба зазначити, що процедура медіації може використовуватися на будь-якому етапі вирішення спору у сфері ІВ. Тобто, особи можуть звернутися то медіації ще до виникнення спору, передбачивши можливість у договорі; після виникнення спору – уклавши договір про застосування медіації; та на будь-якому етапі судового процесу.

Отже, медіація, як спосіб захисту прав ІВ знаходиться на шляху свого розвитку в Україні, враховуючи те, що наша країна вже співпрацює з Центром ВОІВ, створює власні центри та тримає свій напрямок на євроінтеграцію, то в майбутньому успішне використання медіації, як способу вирішення спорів, у тому числі спорів у сфері ІВ цілком реальне.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Цивільний кодекс України Закон від 15.12.2017 № 435-15 // База даних «Законодавство України» / ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» Закон від 26.04.2017 № 3792-12 // База даних «Законодавство України» / ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
4. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства та інших законодавчих актів» від 23.10.2017 № 2147-19 // База даних «Законодавство України»/ВР України.
5. Закон України «Про надання безоплатної правової допомоги» Закон від 02.06.2011 №3460-17 // База даних «Законодавство України» / ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
6. Висновок Комітету з питань правосуддя щодо проекту Закону України «Про медіацію» від 6 квітня 2011 року No 7481. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=39276.
7. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми

державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2015 № 984_011 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011

8. Директива ЄС 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах від 21.05.2008 № 994_a95 // База даних «Законодавство України» / ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_a95

9. Проект Закону України «Про медіацію» від 17.12.2015 №3665. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463

10. ЮНСІТРАЛ Типовий закон про міжнародну комерційну погоджувальну процедуру і Керівництво по прийняттю і застосуванню 2002 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/arbitration/ml-arb/MAL_Rus.pdf

11. Акт штата Новый Южный Уэльс «Акт о гражданском судопроизводстве» от 16.07.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/nsw/consol_act/cpa2005167/

12. Алеш Загар. Кампанія з інформування громадськості про медіацію в Україні / Алеш Загар // Відновне правосуддя в Україні. – 2008. – № 4. – С. 49–92.

13. Бирюков П. Н. Об институте медиации в Германии [Електронний ресурс] / П. Н. Бирюков, А. В. Пронин // Российский судья. – 2015. – Режим доступу до ресурсу : http://www.academia.edu/11381074/Об_институте_медиации_в_Германии.

14. Бондаренко-Зелінська Н.Л. До питання про примирення сторін в цивільному процесі / Н. Л. Бондаренко-Зелінська // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез міжнародної наукової конференції «Десяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 18-19 листопада): у 4-х частинах. – Частина третя. –

Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2011. – С. 32-34.

15. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. – К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2008. – 288 с.

16. Василенко І. Перспективи застосування медіації у захисті права інтелектуальної власності / І. Василенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://human-rights.unian.ua/403458-perspektivi-zastosuvannya-mediatsiji-u-zahisti-prav-intelektualnoji-vlasnosti.html>.

17. Гайдук А. В. Проблеми законодавчого забезпечення медіа в Україні / А. В. Гайдук // Часопис академії адвокатури України. – 2013. – № 19. – С. 1-4.

18. Геселев О. Зміна пануючого право розуміння як обов'язкова умова впровадження відновного правосуддя в Україні (філософсько-правовий аспект) / О. Геселев // Право України. – 2010. – № 3. – С. 106–114.

19. Гола Л. В. Медіація як метод досудового врегулювання господарських спорів / Л. В. Гола // [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Pravo/63120.doc.html.

20. «Європейський кодекс поведінки медіаторів» (European Code Of Conduct For Mediators) від 02 червня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bgarf.ru/science/baltic-center-of-mediation-and-conflictology/normativno-pravovye-dokumenty/evro-kodeks.pdf>.

21. Единообразный Акт о медиации 2001 года США. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mediators.ru/rus/about_mediation/foreign_law/usa/text1.

22. Єрмоєнко Г. Медіація як спосіб вирішення спорів / Г. Єрмоєнко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://innovations.com.ua/uk/interview/6/39/374>.

23. Загайнова С.К. О комплексном подходе к развитию медиации в России / С.К. Загайнова // Закон. – 2012. - №3. – с. 51-56.

24. Закон Республики Казахстан от 28 января 2011 года «О медиации» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30927376#pos=250;34

25. Закон Республики Молдова от 14 июня 2007 года № 134-XVI «О медиации» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://base.spininform.ru/show_doc.fwx?rgn=22397

26. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. / Доріс Лонг, Патриція Рей, Жаров В.О., Шевелева Т.М., Василенко І.Е., Дроб'язко В.С. Захист прав // Практичний посібник. – К.: «К.І.С.», 2007.– 448 с.

27. Ивановская Н. В. Медиация в Англии и Уэльсе / Н. В. Ивановская. // Весник РУДН. – 2013. – №1. – С. 130–135.

28. Інститут миру і порозуміння [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ipcg.org.ua/proekti/>.

29. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / І. О. Мікульонок. – 3-тє вид., переробл. і допов. – К. : НТУУ «КПІ», 2012. – 238 с. – Бібліогр.: с. 228.

30. Інтелектуальна власність: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / За заг ред Аксютіна А.В., Нестерцова-Собакарь О.В., Тропін В.В. та ін. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 140 с.

31. Інтелектуальна власність економіко-правові аспекти [текст] навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук -К. "Центр учбової літератури", 2014. - 276 с.

32. Інтернет та права людини: конспект лекцій для навчального курсу / А. Кориневич [та ін]. – К., 2016. – 372 с.

33. Кармаза О. Інститут медіації: основні концепції розвитку / О. Кармаза // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 2. – С. 24–28.
34. Катаєва Е. Національні особливості медіації в Україні: досвід та перспективи / Е. Катаєва // Слово Національної школи суддів України. – 2013. – № 3. – С. 156-161. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/cln_2013_3_23.pdf.
35. Кодекс етики медіатора НАМУ URL: <http://namu.com.ua/ua/info/mediators/ethical-code/>
36. Кодекс етика медіатора Українського Центру медіації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrmediation.com.ua/ua/pro-tsentr/kodeks-etyky-mediatora/2-kodeks-etykumediatora>
37. Кодинець А. Захист прав інтелектуальної власності в умовах впровадження судової реформи / Анатолій Кодинець. // Підприємництво, господарство і право. – 2018. – №3. – С. 9–13.
38. Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник / В. М. Коссак, І. Є. Якубівський. – К. : Істина, 2007. – С.23.
39. Коломытцева В. В. Этапы становления медиации в зарубежных странах / В. В. Коломытцева. // Вестник ТГУ. – 2013. – №2. – С. 268–272
40. Кратюк Д. А. Процедура медиации в США. Сравнительно правовой анализ федеральных нормативно правовых актов США и РФ / Д. А. Кратюк, В. В. Чернышов. // Всероссийский научно-практический журнал «История, философия, экономика и право». – 2013. – №1. – С. 1–8.
41. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; 3-є вид., змін. й доп. / М.В. Кравчук (авт.-упоряд). – К.: Алерта, 2014. – 608 с.

42. Кульчій О. О. Право інтелектуальної власності / О. О. Кульчій. – Полтава: Вищий навчальний заклад Укоопспілки «ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ» (ПУЕТ), 2016. – 150 с.
43. Кулапов Д.С. Виды медиации: теоретический аспект / Д.С. Кулапов-// Вестник Саратовской государственной юридической академии. – 2014. - № 4. – 119-122 с.
44. Кузьмина М. Юридический конфликт: теория и практика разрешения / М. Кузьмина. – М.: Юр- литинформ, 2008. – 253 с..
45. Леннуар Н.Н. Альтернативное разрешение споров: переговоры и медиация : (учебно-методыческое пособие) Н.Н. Леннуар. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского института права имени Принца П.Г. Ольденбургского, 2004. – 100с. – С. 40
46. Мазуров П. С. Судебная медиация в Австралии: На примере штата Новый Южный Уэльс / Павел Сергеевич Мазуров. // Социально-политические науки. – 2013. – №4. – С. 51–53
47. Медіація у світі: Польща. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://fedim.ru/mediatsiya-v-mire/evropa/polsha/>
48. Медіація у світі: Австралія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://fedim.ru/mediatsiya-v-mire/avstraliya/>
49. Менкель-Мидоу К. Американский национальный доклад. Неформальное, формальное и «полуформальное» правосудие в США / Гражданский процесс в межкультурном диалоге: евразийский контекст: Всемирная конференция Международной ассоциации процессуального права, 18–21 сентября 2012 г., Москва, Россия: Сборник докладов / Под ред. д.ю.н. Д.Я. Малешина; Международная ассоциация процессуального права. – М.: Статут, 2012. – 720 с.
50. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. – Київ.: Істина, 2010. – 488 с.

51. Морозова Л. П. Захист прав інтелектуальної власності в Україні та шляхи їх подолання / Л. П. Морозова, В. Ю. Слободянюк, Б. І. Олійник. // Молодий вчений. – 2017. – №3. – С. 802–806.
52. Мотиль В. Стан та перспективи правового регулювання медіації в Україні [Електронний ресурс] / В. Мотиль // Юридична Україна. – 2014. – Режим доступу: http://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/urykr_2014_11_9.pdf.
53. Національна асоціація медіаторів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://namu.com.ua/ua/>.
54. Носырева Е. И. Альтернативное разрешение споров в США / Е. И. Носырева. – М. : Издательский дом «Городец», 2005. – 319 с.
55. Павленко Т. А. Особливості захисту права інтелектуальної власності в сучасній Україні / Т. А. Павленко // Наше право. - 2014. - № 10. - С. 147-152.
56. Подковенко Т.О. Медіація як один з альтернативних способів розв'язання конфліктів / Т.О. Подковенко // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2009. – Вип. 45. – С. 31-38.
57. Польський центр медіації. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу:http://mediator.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=92&Itemid=97
58. Поліщук М.Я. Моделі медіації: порівняльно-правовий аналіз досвіду зарубіжних країн / М.Я. Поліщук // Судова та слідча практика в Україні. – 2016. – Вип. 2. - С. 52-56.
59. Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха, О. М. Стець та ін.; за заг. ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 261 с.
60. Право інтелектуальної власності: Підручник. – Вид. 2, змін. і доп. / О. П. Світличний. – К.: НУБіП України, 2016. – 355 с.

61. Романадзе Л. Д. Розв'язання спорів у сфері інтелектуальної власності за допомогою медіації. [Електронний ресурс] / Л. Д. Романадзе. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/5426>.

62. Спектор О.М. Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів: дис.. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.03. «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Ольга Михайлівна Спектор. – Київ, 2012 – 219 с.

63. Українське цивільне право: Навчальний посібник. - 2-е вид. змін, і доп. - К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. - 368 с.

64. Український Центр Медіації [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrmediation.com.ua/ua/protsentr/misiia-i-zadachi-tsentru>

65. Ульянова Г. О. Актуальні питання запровадження медіації у сфері права інтелектуальної власності / Г. О. Ульянова // Південно-український правничий часопис. – 2010. – № 3. – С. 66–68.

66. Федеральний закон про посередництво Німеччини. [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_mediationsg/englisch_mediationsg.html.

67. Центр ефективного вирішення спорів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cedr.com>.

68. Цивільно процесуальний кодекс Німеччини // [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html

69. Череватюк В. Б. Медіативна процедура вирішення спорів: теоретичні і практичні аспекти / В. Б. Череватюк, К. Л. Сірук // Юридичний вісник «Повітряне та космічне право». – 2015. – 2 (35). – С. 41-46.

70. Ясиновський І. Г. Проблеми впровадження та проведення медіації в Україні. Актуальні проблеми політики. 2015. Вип. 55. С. 260–267.

71. Vasylyev Ye. Alternative Dispute Resolution in a Global Perspective: Legal, Political and Cultural Factors in Introducing Mediation to Post-Soviet Ukraine // SSRN eLibrary, June 5, 2013